

Atlas Muzea dělnického hnutí

Manuál a základní technické parametry k využití softwaru

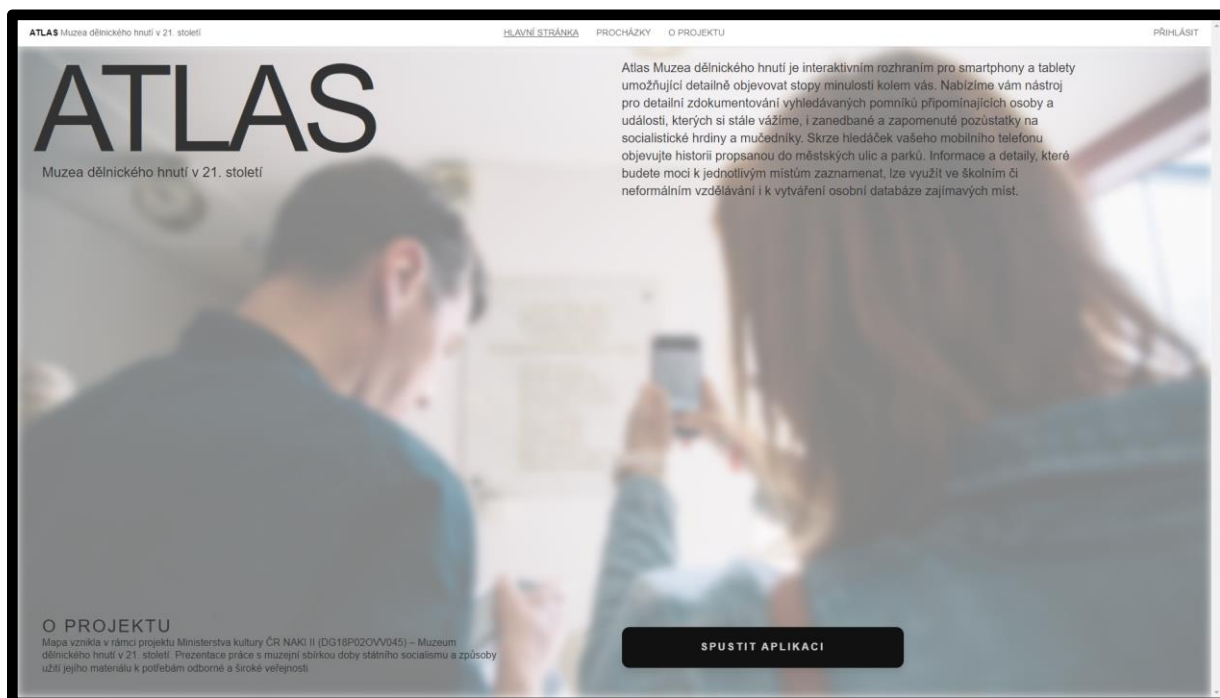
Metodiky k využití softwaru

MUZEUM DĚLNICKÉHO HNUTÍ V 21. STOLETÍ

Software vznikl v rámci projektu Ministerstva kultury ČR NAKI II (DG18P02OVV045) – Muzeum dělnického hnutí v 21. století. Presentace práce s muzejní sbírkou doby státního socialismu a způsoby užití jejího materiálu k potřebám odborné a široké veřejnosti.

Manuál pro použití aplikace Atlas Muzea dělnického hnutí

Aplikace funguje ve standardních webových prohlížečích a je vyvinuta pro použití na mobilních telefonech a tabletech. Spouští se jako běžná webová stránka ve vašem běžném prohlížeči (Microsoft Edge, Google Chrome, Firefox, Safari, Opera) na adrese atlas.dejepis21.cz.

registrace a uživatelský účet

Pro plnohodnotné použití aplikace je potřeba se registrovat. Při registraci je vyžadováno zadání e-mailu a zvolení hesla. Doporučujeme použít unikátní heslo, které použijete jen pro tuto aplikaci, a heslo uložit do paměti prohlížeče nebo jiného klíče pro ukládání hesel. Reset zapomenutého hesla je možný, ale je nutné o něj zažádat na e-mailové adrese infoD21@ustrcr.cz.

Vyučující, lektori, lektorky mají k dispozici účty se stejnými právy jako žáci či účastníci vzdělávacího programu. Sdílení výsledků a hodnocení probíhá prostřednictvím funkce Sdílení výsledků, viz níže.

ATLAS Muzea dělnického hnutí v 21. století

HLAVNÍ STRÁNKA

PROCHÁZKY

MÉ OBJEKTY

O PROJEKTU

PYCHA.C@SEZNAM.CZ

ODHLÁSIT

MDH Atlas: Registrace

Váš Email

Heslo

Heslo znovu

REGISTROVAT

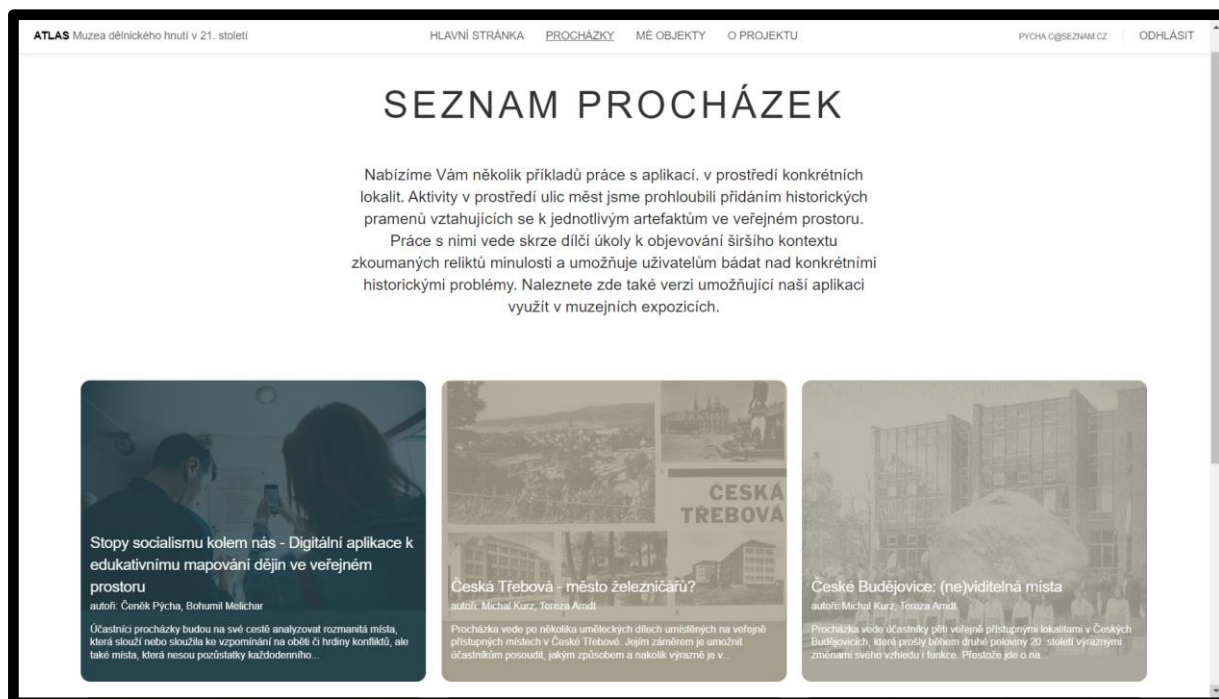
Nebo máte účet?

výběr procházky

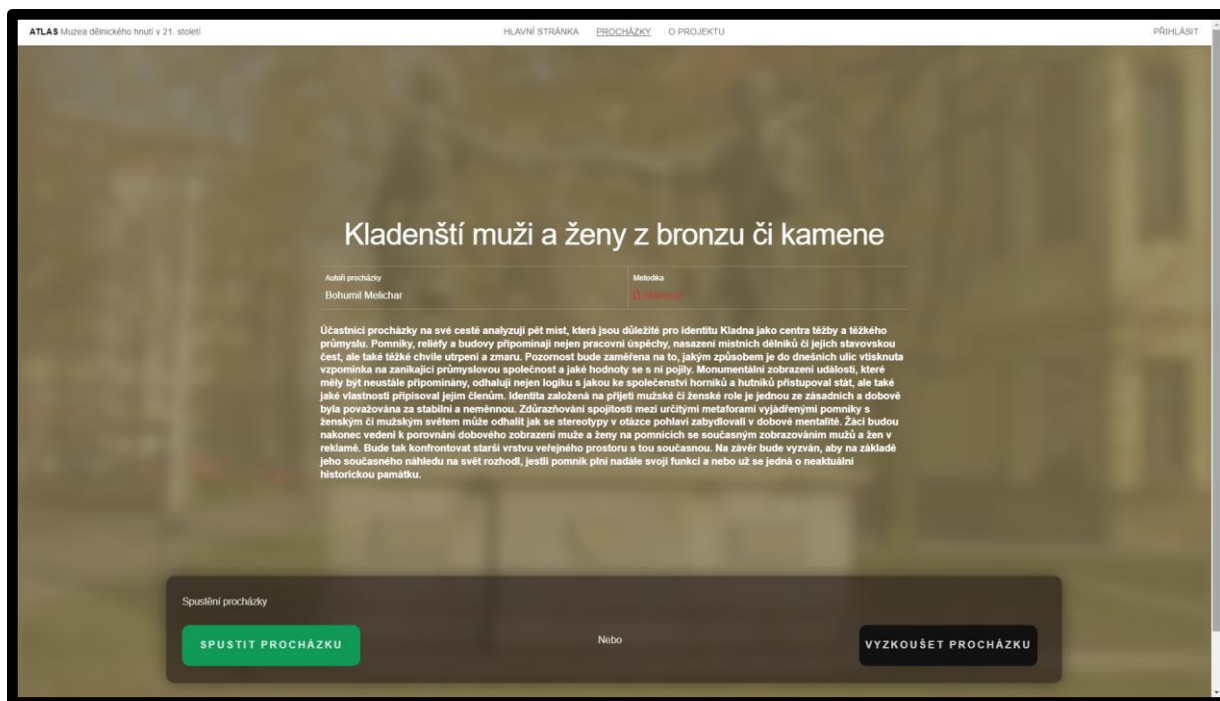
Ze seznamu procházek vyberte tu, kterou chcete absolvovat (ať již samostatně nebo se svými žáky). Odkaz na ni můžete sdílet se svými žáky nebo se svou skupinou běžným způsobem (e-mail, sociální sítě), každá procházka má svůj unikátní odkaz. Při výběru procházky vám může pomoci její anotace, případně metodika, již doporučujeme prostudovat před aktivním

nasazením procházky do výuky nebo vzdělávacího programu. Procházku si lze také vyzkoušet nanečisto bez přihlášení.

příprava procházky a práce s metodikou

Použití procházky při formálním i neformálním vzdělávání je potřeba dobře naplánovat. K přípravě procházky slouží metodika, kterou naleznete ke stažení v detailu procházky. Metodiku si můžete vytisknout a udělat si vlastní poznámky. Je strukturována podle jednotlivých kroků v aplikaci, najdete v ní i definici vzdělávacího cíle nebo tipy na rozšíření či doplnění základního postupu. Součástí metodiky jsou i mapy s přesnou lokací jednotlivých míst.

Procházka se skládá z několika zastavení, na nichž žáci do aplikace přidávají jednotlivé objekty a plní analytické úkoly.

práce s procházkou

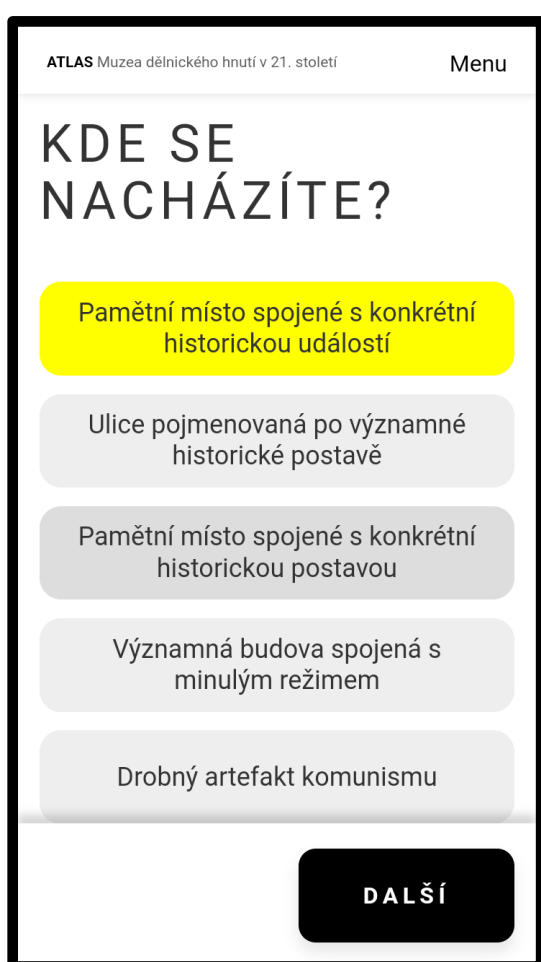
Aplikace je určena pro použití přímo v terénu. Pro nahrávání uživatelského obsahu je nutné být připojen k internetu prostřednictvím mobilních dat nebo přenosného wifi hotspotu. V krajním případě je možné vytvářet obsah mimo aplikaci (fotografie, písemné poznámky) a nahrát ho do aplikace zpětně (neplatí pro audionahrávky). Offline využití nedoporučujeme, jelikož snižuje efektivitu použití aplikace.

Práce s aplikací má dvě základní úrovně:

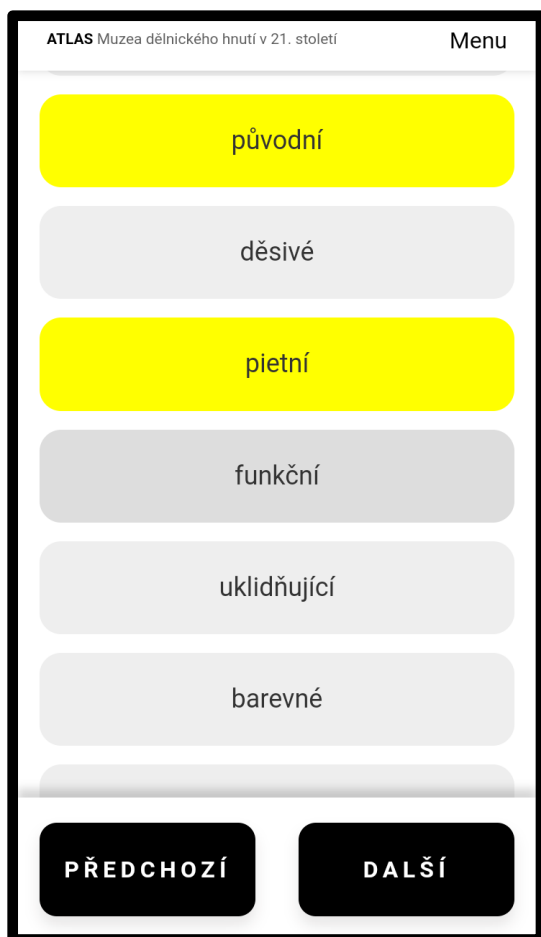
PROCHÁZKA. Procházka se skládá z několika objektů. Jednotlivé objekty prostřednictvím aplikace analyzujete na konkrétních místech v terénu, postupujete dle metodiky. Procházku lze realizovat v jednom dni nebo ji rozložit do více dní.

OBJEKT. Objekt je základním typem interakce s aplikací. Odpovídá místu či artefaktu. Objekt vybíráte v úvodním rozcestníku a následně jej v rámci průchodu aplikací analyzujete a dokumentujete. Navigace mezi jednotlivými kroky probíhá na dolní liště obrazovky pomocí tlačítek „Předchozí“ a „Další“.

Typy interakcí s *Atlasem* během práce v terénu:

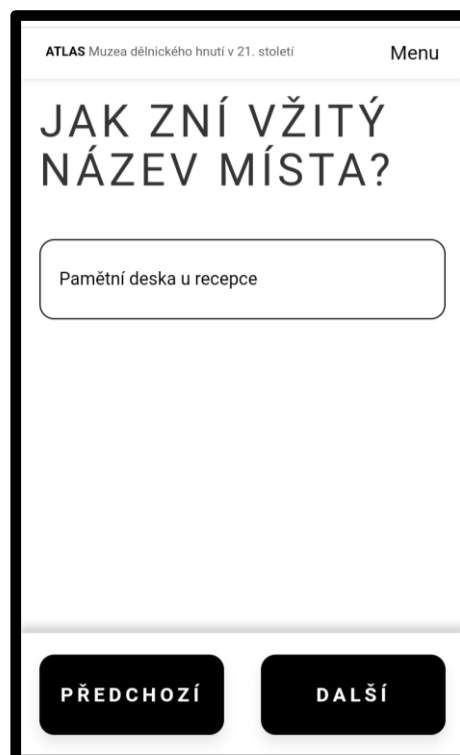

VÝBĚR OBJEKTU Z ROZCESTNÍKU. Základním způsobem komunikace s aplikací je výběr objektu. Vybíráte tak místo či artefakt, u kterého se právě nacházíte. Zvolením jedné z možností se dostáváte k dalšímu obsahu v aplikaci, který je optimalizován pro konkrétní místo nebo typ místa/artefaktu.

VÝBĚR ŠTÍTKU. Jedním ze způsobů, jak interagovat s místem či artefaktem, je vybírání štítků. Ty často popisují dojmy, emoce, atmosféru apod. Jejich promýšlení by mělo rozšířit váš zážitek z daného místa. Vybíráte pomocí dotykové obrazovky jeden nebo více z tagů z nabídky.

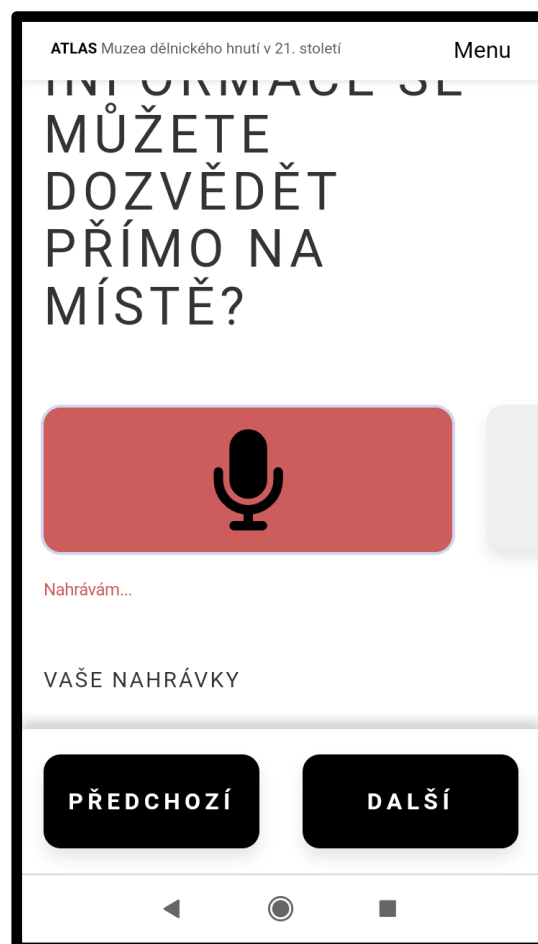
PSANÍ TEXTU. Psaní textu je jednou z možností, jak vytvořit uživatelský obsah přímo ve veřejném prostoru, jde o způsob interakce s daným místem. Většinou se ptáme na informace, které lze na místě získat, nebo na vaše dojmy z místa. Ke psaní využijte klávesnici dotykového zařízení, případně možnosti klávesnice namluvit obsah. Na některých místech dáváme vybrat mezi psaním textu a vytvořením hlasového záznamu.

FOTOGRAFOVÁNÍ. Fotografování plně využívá možností mobilních zařízení pro získání záznamu místa. Metodicky má fotografování motivovat k hlubší analýze daného místa. Kliknutím na ikonu fotoaparátu by se měla spustit vaše kamera/fotoaparát v zařízení (možná budete muset povolit prohlížeči přístup k fotoaparátu). Pořízený snímek se nahraje do aplikace, máte možnost ho smazat a pořídit nový. Je také možné nahrávat obrázky, které jste pořídili již dříve. Na některých místech aplikace požaduje i více fotografií, což má vést k zaujetí více perspektiv.

POŘIZOVÁNÍ ZVUKOVÉHO ZÁZNAMU. Aplikace umožňuje na některých místech nahrát zvukový záznam z místa, případně jde o alternativu ke psaní delších textů. Zvukový záznam pořídíte stisknutím ikony nahrávání (mikrofonu). Záznam lze přehrát, popřípadě smazat a pořídit nový.

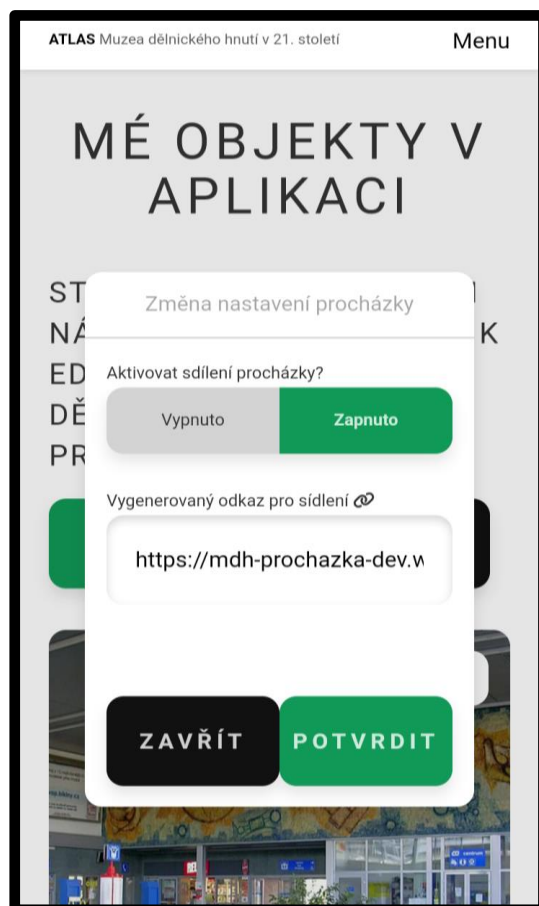
ULOŽENÍ VÝSLEDKŮ PRÁCE. V závěrečném kroku vyplňování objektu je možné si prohlédnout vyplnění jednotlivých údajů k objektu včetně fotografie nebo audiozáznamu. Uživatel má možnost se případně v aplikaci vrátit a údaje upravit.

přehled objektů

Přihlášený uživatel má možnost pod položkou menu „Mé objekty“ zobrazit přehled vyplněných objektů. Objekty jsou zde řazeny podle příslušnosti k jednotlivým procházkám. Pro přehlednější zobrazení lze tlačítkem „Detail“ zobrazit objekty jen k příslušné procházce. Objekty je zde možné také smazat. Toto rozhodnutí ale nelze vzít zpět.

sdílení výsledků

V položce „Mé objekty“ lze také objekty k jednotlivým procházkám sdílet. Při kliknutí na tlačítko sdílet lze procházku nastavit jako veřejnou ke sdílení a získat odkaz pro sdílení. Ten můžete následně sdílet běžným způsobem se svým vyučujícím nebo lektorem. Tento krok je vhodný především při diskuzi s třídou nebo při debriefingu v neformálním vzdělávání.

Základní technické parametry aplikace

Software *Atlas Muzea dělnického hnutí* představuje moderní responzivní aplikaci s optimalizací pro mobilní zařízení. Skládá se z několika v rámci projektu vytvořených originálních modulů (tzn. bez použití existujících knihoven), které dokáží zpracovat textové, zvukové a fotografické vstupy z interního hardwarového fotoaparátu a mikrofону mobilních zařízení za účelem poskytování nových interakcí učitel-stroj-žák.

Základem řešení je Single Page Aplikace (SPA) architektura implementovaná v programovacím jazyce Javascript využívající moderní API webových prohlížečů pro nízkoúrovňový přístup k hardwaru mobilních zařízení. Software dále využívá databázový systém Firebase postavený na architektuře NoSQL pro ukládání originálních dat a mezivýsledků vzniklých z uživatelských interakcí s mobilním hardwarem.

Jádrem Single Page Aplikace jsou jednotlivé moduly pro zpracování vstupních uživatelských dat z klávesnice, mikrofónu nebo interního fotoaparátu mobilního zařízení. Tato multimediální data jsou převedena společně s metadaty o jejich vzniku do databázových objektů. Vytvořené objekty a jejich data lze přímo v aplikaci zobrazit, přehrát a sdílet s kýmkoli v internetu pomocí uživatelsky vytvořených odkazů, které unikátně identifikují danou vyplněnou „procházku“ nebo „objekt“.

Vrstva grafického uživatelského rozhraní je založena na nejnovějších front-end technologiích, včetně Vue, Javascript, Pug, Sass. Rozhraní je hostováno na serveru nezávisle na databázi, čímž je zajištěna modulárnost systému pro budoucí optimalizace.

Programování i User Experience design aplikace prošly několika iteracemi, ve kterých jsme zohlednili zpětnou vazbu z uživatelského testování.

Metodiky k využití softwaru

Stopy socialismu kolem nás. Digitální aplikace k edukativnímu mapování dějin ve veřejném prostoru

Česká Třebová – město železničářů?

České Budějovice: (ne)viditelná místa

Kladenští muži a ženy z bronzu či kamene

Pohřbená paměť: proměna paměti na druhou světovou válku po roce 1989. Procházka Praha

Artefakty v muzeu. Digitální aplikace k edukativní práci v muzejní expozici

Stopy socialismu kolem nás. Digitální aplikace k edukativnímu mapování dějin ve veřejném prostoru

badatelská otázka

Jaké stopy zanechal socialismus ve vašem městě, krajině kolem školy či přímo ve škole?
Co nám takové stopy mohou říct o minulosti?

záměr procházky, základní popis

Účastníci procházky budou na své cestě analyzovat rozmanitá místa, která slouží nebo sloužila ke vzpomínání na oběti či hrdiny konfliktů, ale také místa, která nesou pozůstatky každodenního života za socialismu. Budou objevovat, jak se 40 let socialismu propsalo do prostředí, v němž žijí. Zhodnocení, nakolik jsou stopy této epochy přítomné v jejich městě, čtvrti, vesnici apod., povede k otázkám po významu této minulé éry pro komunitu, v níž se pohybují.

vzdělávací cíl

Žáci se při práci ve veřejném prostoru budou věnovat analýze míst odkazujících na socialistickou minulost a jejich interpretaci. Analytickou prací studenti rozvíjejí kompetence čtení vizuální symboliky současných i historických uměleckých děl, ale také architektury a užitého designu. Porovnáváním a kontextualizací těchto reliktních minulosti s dalšími zdroji, například v podobě historických pramenů, syntetizují svá zjištění a formulují je v odpovědi na otázku ohledně změny podoby města před rokem 1989 a po něm. Popřípadě reflektují změny v politice paměti, jež určuje hrdiny a významné události připomínané pomníky či názvy ulic, náměstí či čtvrtí. Jejich změna vypovídá o mnohém. Konkrétní vzdělávací cíl si však učitel stanovuje sám dle svých preferencí a lokálních možností.

klíčová slova

dějiny ve veřejném prostoru – socialismus – architektura – každodenní život – politika paměti

itinerář procházky a organizace práce

Před začátkem práce žáků v terénu by učitel měl stanovit konkrétní cíl, postup plnění úkolů a časovou dotaci jim věnovanou. Neměl by podcenit ani délku trasy procházky. Existuje hned několik variant, jak může postupovat. Základní varianta spočívá ve stanovení trasy procházky skrze sepsání více či méně podrobného itineráře. Skupina (např. školní třída či její část) se společně s učitelem pohybuje po předem vyznačené trase a analyzuje vybraná místa. V takovém případě může být toto bádání rámované velmi konkrétní problematikou (např. vzpomínání na druhou světovou válku, zbytky normalizace ve veřejném prostoru apod.). Alternativou může být skupinová práce spočívající ve zkoumání lokality v menších uskupeních. Každé dostane přidělenou lokalitu a instrukce, po čem pátrat. Další možností je používat aplikaci jako nástroj během projektové výuky s kolektivem či ji doporučit jednotlivcům zpracovávajícím vlastní výzkum typu ročníkové práce.

další zdroje a aktuální témata

Práci s aplikací je žádoucí propojit s analýzou dalších souvisejících zdrojů ve formě historických pramenů. Současný stav místa mohou žáci konfrontovat s historickými fotografiemi, které lépe ukazují jeho původní podobu či význam. V tomto ohledu se nabízí také zapojit úryvky z obecní kroniky, dobové články z tisku a další prameny umožňující lépe místo rámovat a uvědomit si jeho proměnu, zvláště pokud je poničené, zanedbané či radikálně změnilo svůj účel. Probíhá-li ve městě či čtvrti, kde se vaše škola nachází, veřejná debata ohledně budoucnosti pomníku, sochy či budovy z éry minulého režimu, jedná se o skvělou příležitost. Prozkoumejte pomocí aplikace objekt a jeho bezprostřední i širší okolí, práci doplňte analýzou historických dokumentů a mediální reflexí kauzy. Pracujte s vyjádřeními obou znesvářených stran. Reflexivní část můžete pojmut formou diskuze, při níž si žáci budou tříbit kompetenci formulovat poučené argumenty. Lehce jim osvětlíte dění, které se odehrává (nebo nedávno odehrávalo) kolem nich, a vtáhnete je do fungování jejich komunity.

aplikace krok za krokem

Kde se nacházíte?

pamětní místo spojené s konkrétní historickou událostí – ulice pojmenovaná po významné historické postavě – pamětní místo spojené s konkrétní historickou postavou – významná budova spojená s minulým režimem – drobný artefakt komunismu – místo, které reprezentuje paměť současných obyvatel

Žák odhaduje na základě prvního dojmu z místa jeho účel. Vybírá jednu z možností. Je místo vzpomínkou na významnou historickou postavu nebo na událost? Stojí žák před

budovou, pomníkem, dívá se na tabulku s názvem ulice nebo drží v ruce drobnější předmět pocházející z minulosti?

Analytické otázky a úkoly

Žák při průchodu aplikací odpovídá na následující typy otázek a plní úkoly dokumentačního charakteru:

JAK ZNÍ VŽITÝ NÁZEV MÍSTA? JAK SE ULICE JMENUJE DNES A JAK SE JMENOVALA KDYSI?

Na základě informací na místě (či dotazu u učitele) žák zjišťuje konkrétní název objektu a vnímá jeho případné proměny. Informace zaznamenává do textového pole.

JAK NA VÁS MÍSTO PŮSOBÍ?

estetické – zanedbané – opuštěné – živé – upravené – původní – děsivé – pietní – funkční – uklidňující – barevné – šedivé – vzbuzující hrdost – vzbuzující stud

Žák zpracovává svůj první dojem z místa a zaznamenává jej prostřednictvím výběru štítku z nabídky. To mu usnadní verbalizovat pocit z lokality.

JAKÉ INFORMACE SE O OBJEKTU MŮŽETE DOZVĚDĚT PŘÍMO NA MÍSTĚ, KDE SE PRÁVĚ NACHÁZÍTE? JAKOU MÁ MÍSTO FUNKCI?

Žák hledá informační tabuli, nápis na pomníku apod. V určitých případech odhaduje, k čemu místo sloužilo nebo slouží. Stručně zaznamenává do textového pole základní údaje, které se dozvěděl.

NA KOHO SE VZPOMÍNÁ?

Žák na základě tematického a uměleckého zpracování zařazuje objekt dle jeho obsahu. Může vyplnit jméno osoby, ale důležitá je i její pozice, která nemá být zapomenuta (např. odbojář, hrdina, voják apod.). Tento krok je důležitý pro závěrečnou reflexi.

ZACHYŤTE CELEK MÍSTA NEBO VYFOŤTE KLÍČOVÉ DETAILS MÍSTA.

Žák pořizuje celkovou fotografii místa nebo zachycuje významné detaily objektu.

JAKÁ JE ATMOSFÉRA MÍSTA? MÁTE S ARTEFAKTEM SPOJENOU NĚJAKOU VZPOMÍNKU?

Žák nahrává zvukový záznam z místa, kde se nachází, a popisuje své vlastní pocity z jeho atmosféry. Pokud má v ruce drobnější artefakt, bude vyzván, aby se zamyslel nad svými vlastními vzpomínkami spojenými s tímto předmětem.

Shrnutí

Žák vidí souhrn své práce. Pokud mu některé údaje chybí, může se tlačítkem „Předchozí“ vrátit. Nakonec zvolí „Uložit objekt“. Všechny informace zapsané do aplikace budou následně k dispozici v sekci „Mé objekty“ a budou sloužit jako podklad pro závěrečnou reflexi.

reflexe práce v ulicích

Žáci svojí analytickou práci v ulicích nasbírali do aplikace mnoho různých informací a vlastních dojmů z míst. Následně by je měli zužitkovat ve své odpovědi na badatelskou otázku, se kterou žákovský výzkum realizovali. Její specifickou formulaci by měl upravit učitel. Žákovská reflexe procházky může vést k sepsání eseje nebo jinému výstupu (koláži fotografií, mapě se zaznamenanými místy, argumenty po diskuzi). Vzhledem k časové náročnosti procházky doporučujeme zadat sepsání eseje jako domácí úkol, věnovat se diskuzi v další hodině či vše učinit součástí projektové výuky.

České Budějovice: (ne)viditelná místa

badatelská otázka

Jaké důvody ovlivnily proměnu veřejných prostranství v Českých Budějovicích?

záměr procházky, základní popis

Procházka vede účastníky pěti veřejně přístupnými lokalitami v Českých Budějovicích, které prošly během druhé poloviny 20. století výraznými změnami svého vzhledu i funkce. Přestože jde o na první pohled nenápadná místa, sehrávala v minulosti významnou roli ve společenském životě města. Procházka rozvíjí možnost je vnímat a analyzovat jako svého druhu jeviště či scény, na nichž se v různých dobách pohybovaly a jednaly různé skupiny aktérů. Otázky v aplikaci vedou účastníky od přímého pozorování a reflexe dojmů přes prohlížení kontextualizačních historických pramenů k formulování celkové charakteristiky míst a hypotéz týkajících se možných příčin jejich pozorované proměny.

vzdělávací cíl

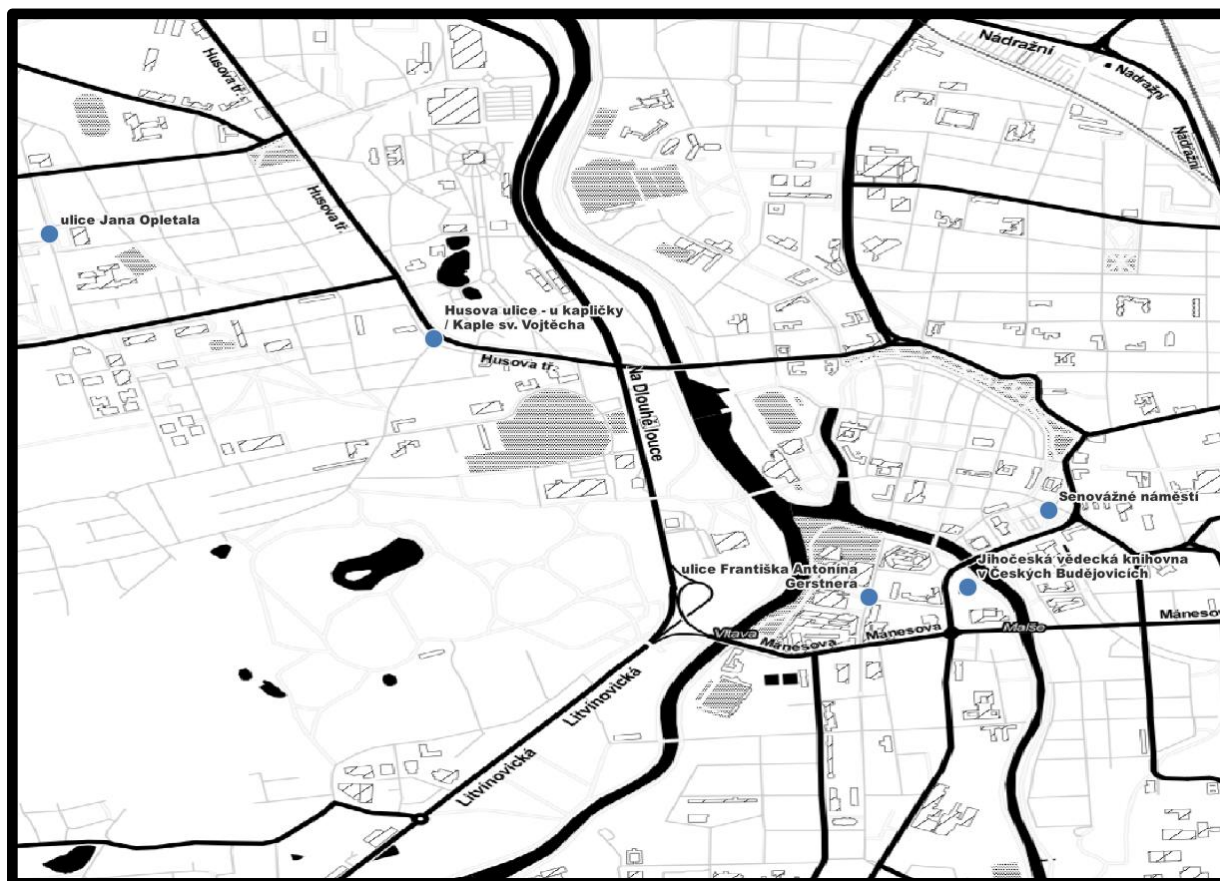
Žáci jsou schopni na základě přímého pozorování, průzkumu lokality a vybraných dobových pramenů reflektovat a blíže charakterizovat proměny funkce a vzhledu několika veřejných prostranství Českých Budějovic. Formulují hypotézy ohledně příčin těchto proměn a zasazují je do širšího dobového kontextu.

klíčová slova

veřejný prostor – socialismus – pomníky – židovská kultura – víra – umění

itinerář procházky

Jednotlivá zastavení procházky lze absolvovat v libovolném pořadí. Tři z pěti zastavení se nacházejí nedaleko sebe: jedná se o prostor u tzv. balvanu v sousedství přístavby Jihočeské vědecké knihovny na Lidické třídě, pomník českobudějovické synagogy vedle parkovacího domu v blízké ulici F. A. Gerstnera a místo někdejšího pomníku V. I. Lenina na Senovážném náměstí poblíž hlavního vchodu Jihočeského muzea. Čtvrté zastavení se nachází na malém náměstí před obchodním střediskem v ulici Jana Opletala, kde stávala socha Klementa Gottwalda. Páté zastavení leží na Husově třídě u vstupu do kapličky sv. Vojtěcha poblíž vyústění Sukovy ulice.

předpokládaná délka venkovní aktivity: 90 minut

aplikace krok za krokem

Kde se nacházíte?

Jihočeská vědecká knihovna – ulice F. A. Gerstnera – Senovážné náměstí – ulice Jana Opletala – Husova ulice u kapličky

Na základě informací na místě (či dotazu u učitele) žák zjišťuje konkrétní název objektu.

Analytické otázky a úkoly

Žák při průchodu aplikací odpovídá na následující typy otázek a plní úkoly dokumentačního charakteru:

VYBERTE TŘI POJMY, KTERÉ NEJLÉPE VYSTIHUJÍ, JAK NA VÁS PŮSOBÍ MÍSTO, KDE SE PRÁVĚ NACHÁZÍTE.

smutek – kontroverze – klid – rozrušení – pohnutí – vztek – nespravedlnost – radost ze změny – souhlas – chuť něco udělat – potřeba se něco dozvědět – vandalství – chátrání – provizorium – nezaujalo mě – vzbudilo pozornost – něco chybí

Žák zpracovává svůj první dojem z místa a zaznamenává jej prostřednictvím výběru štítku z nabídky. To mu usnadní verbalizovat pocit z lokality.

PRÁCE S HISTORICKÝMI PRAMENY A DALŠÍMI ZDROJI.

U každého místa následuje práce zaměřená na detailní analýzu objektu jakožto historického artefaktu (např. focení detailů uměleckého zpracování) a analýza historických pramenů a dalších zdrojů souvisejících s místem. Žáci odpovídají na dílčí otázky k jednotlivým pramenům. Tato část umožní žákům vnímat historický kontext míst paměti, a prohloubit tak svoje znalosti důležité pro interpretaci. Zároveň touto aktivitou rozvíjí kompetence potřebné pro práci s texty a fotografiemi.

K ČEMU MÍSTO V MINULOSTI SLOUŽILO? VYBERTE 1–3 FUNKCE NA ZÁKLADĚ HISTORICKÝCH PRAMENŮ.

místo setkávání – reprezentace a oslava politického režimu – místo ke vzpomínání – místo pro odpočinek – místo zbožnosti – prostor pro umění – žádná funkce / není zřejmé

Žák na základě svého zkoumání pramenů vybírá až tři štítky z nabídky.

POŘÍDTE FOTOGRAFII, KTERÁ NEJLÉPE ZACHYTÍ CELEK TOHOTO MÍSTA.

Žák pořizuje celkovou fotografii místa.

VYFOTOGRAFUJTE DETAIL NEBO PRVEK V OKOLÍ, KTERÝ PODLE VÁS URČUJE CHARAKTER TOHOTO MÍSTA.

Žák zachycuje významné detaily místa.

VYBERTE 1–3 ŠTÍTKY Z NABÍDKY, KTERÉ PODLE VÁS NEJLÉPE CHARAKTERIZUJÍ TOTO MÍSTO.

tragédie – komedie – jeviště dějin – propadliště dějin – v záři reflektorů – zákulisí

Žák charakterizuje místo prostřednictvím označování až tří štítků z nabídky, následně formuluje argumenty, kterými svůj výběr podpoří.

POJMENUJTE MÍSTO.

Žák na základě získaných znalostí pojmenovává prozkoumaný objekt.

Shrnutí

Žák vidí souhrn své práce. Pokud mu některé údaje chybí, může se tlačítkem „Předchozí“ vrátit. Nakonec zvolí „Uložit objekt“. Všechny informace zapsané do aplikace budou následně k dispozici v sekci „Mé objekty“ a budou sloužit jako podklad pro závěrečnou reflexi.

reflexe práce v ulicích

Žáci svojí analytickou práci v ulicích nasbírali do aplikace mnoho různých informací a vlastních dojmů z míst. Následně by je měli zužitkovat ve své odpovědi na badatelskou otázku, se kterou žákovský výzkum realizovali. Odpověď žáci mohou sestavit několika způsoby. Nabízíme jich hned několik:

SEPSÁNÍ ESEJE. Esej na 150 až 200 slov, ve které žáci vyjádří v souvislém textu svoje stanovisko a podepřou jej promyšlenou argumentací.

TVORBA PREZENTACE. Žáci využijí dokumentační materiál z aplikace k tvorbě prezentace, která jim bude oporou při představení jejich odpovědi na badatelskou otázku před spolužáky.

DISKUZE PŘÍMO NA MÍSTĚ. Na konci aktivity učitel vyzve žáky, aby sdíleli své postřehy a kolektivně se snažili nalézt odpověď na hlavní badatelskou otázku. Následně by měli samostatně formulovat svoji odpověď. Diskuzi učitel rozvíjí pomocných návodných otázek a instrukcí: Co všechno mohlo způsobit proměnu míst, která jste během procházky navštívili? Porovnejte dnešní vzhled míst s jejich původní podobou a funkcí, kterou jste při procházce vyčetli z dobových pramenů. K odpovědi využijte dojmy a zjištění, které jste během procházky nasbírali.

doplňující informace k místům procházky

Detailnější kontextualizační informace o historii jednotlivých lokalit může vyučující využít při přípravě procházky a zodpovídání žákovských dotazů. Při samotném plnění úkolů v aplikaci není potřeba jejich detailní výklad žákům. Rozhodně se nejedná o informace, které by měl žák přetavit na úroveň svých znalostí.

Muzeum a památník dělnického hnutí jižních Čech

Lokalita mezi řekou Malší a ulicemi Lidická a Mánesova byla původně zaplněna malým náměstíčkem obklopeným nízkými usedlostmi. V letech 1971–1975 došlo k demolicí veškeré původní zástavby a na jejím místě byl realizován reprezentativní areál památníku a Muzea dělnického revolučního hnutí jižních Čech. Projekt vypracoval na základě vítězného soutěžního návrhu tým pražských architektů pod vedením Jana Maláta. Mezi nižší budovou muzea (od 90. let Jihočeská vědecká knihovna) a vyšší budovou Krajského výboru KSČ (dnes krajské finanční

ředitelství a kulturní centrum) byl instalován žulový valoun doplněný na čelní straně emblémem srpů a kladiva, který byl v prosinci 1974 dovezen z lesa v Údolí u Nových Hradů. Valoun byl pojat jako součást památníku obětem fašismu a aktérům dělnického hnutí (na ně odkazovaly verše na betonové stěně za balvanem i v zemi uložené schránky s prsty ze symbolicky významných lokalit spojených s odbojem a událostmi 2. světové války). V letech 2019–2021 byl areál razantně změněn výstavbou nové budovy Jihočeské knihovny, během níž došlo k likvidaci původního památníku a přesunu valounu na nové místo.

Židovská synagoga

Budějovická synagoga byla postavena podle projektu vídeňského architekta Maxe Fleischera v letech 1887–1888 ve stylu neogotiky. Reprezentativní objekt z červených cihel, opatřený dvojicí charakteristických věží, byl 5. července 1942 z rozkazu nacistického vládního komisaře Friedricha Davida vyhozen do povětří a zdemolován. V období komunistického režimu nebyla minulost této lokality nijak viditelně připomínána. Teprve v roce 1992 byl na místě synagogy postaven nákladem Úřadu města a Židovské obce v Praze památník ve tvaru tradičního židovského sedmiramenného svícnu (tzv. menor), který zároveň symbolizuje otevřenou lidskou dlaň. Autorem návrhu je sochař Roman Brichcín.

Pomník Vladimira Iljiče Lenina

Pomník byl odhalen na tehdejším náměstí 1. máje (dnes Senovážné) 11. prosince 1972 u příležitosti 50. výročí vzniku Sovětského svazu. Slavnostní akt proběhl za účasti zhruba dvaceti tisíc lidí, místních a krajských funkcionářů i několika sovětských hostů, mj. zástupců města Homel (Gomel), s nímž měly České Budějovice v období tzv. normalizace navázány družební vztahy. Autory bronzové plastiky byli pražští sochaři, manželé Ludvík a Božena Kodymovi, kteří se ve své tvorbě na Leninovy sochy specializovali (mj. Leninův pomník na dnešním Vítězném náměstí v Praze-Dejvicích). Pomník fungoval do roku 1989 jako místo pravidelných výročních manifestací spojených s proslovem a kladením věnců. Během listopadových událostí roku 1989 se naopak změnil v jeden ze symbolů upadajícího komunistického režimu a po veřejné diskuzi byl 30. března 1990 z náměstí odstraněn. Plocha náměstí během 90. let ztratila svou shromažďovací funkci a dnes slouží jako parkoviště. Socha skončila po opakované změně vlastníka v soukromé sbírce.

Pomník Klementa Gottwalda

Třímetrová bronzová socha prvního komunistického prezidenta byla vytvořena budějovickým sochařem Františkem Mrázkem a odhalena za účasti zhruba devíti tisíc lidí 24. května 1979 na náměstí mezi nákupním střediskem a domem služeb na tehdejším sídlišti Vítězného února (dnes Šumava, okolní prostor nesl v letech 1988–1990 název náměstí K. Gottwalda). Akce se uskutečnila ke 30. výročí konání IX. sjezdu KSČ (první stranický sjezd po převzetí moci komunisty, 1949). Již během demonstrací v listopadu 1989 zazněl opakovaný požadavek na odstranění pomníku coby nežádoucího symbolu komunistického režimu. V prosinci 1989 uspořádali zástupci budějovických studentů podpisovou akci mezi obyvateli sídliště, v níž se

většina lidí vyslovila pro odstranění. 29. prosince 1989 byla socha demontována a uložena spolu s Leninovou sochou ze Senovážného náměstí do skladiště. Po opakované změně vlastníka byla prodána do soukromé sbírky.

Centrum obce Čtyři Dvory

Původně samostatná ves Čtyři Dvory, po druhé světové válce připojená k Českým Budějovicím, vznikla ve 14. století podél staré dopravní trasy jako skupina hospodářských dvorů patřících budějovickým měšťanům. Roku 1869 nechal místní rodák, podnikatel Adalbert Lanna, postavit uprostřed vsi novorománskou kapli sv. Vojtěcha, kolem níž se výstavbou dalších domů do konce 19. století postupně utvořila malá náves. Ve druhé polovině 20. století se území Čtyř Dvorů zásadně proměnilo výstavbou panelových sídlišť, výzkumného areálu Akademie věd a budějovického výstaviště v místě nevyužívaných luk u řeky Vltavy. V letech 1986–1990 došlo v rámci přeložení a rozšíření části Husovy třídy k demolici domů na severovýchodní straně někdejší návsi po obou stranách kaple. Po roce 2015 nahradil podstatnou část historické zástavby naproti kapli, včetně objektu hostince, převýšený bytový dům a další rozměrné novostavby vznikly v bezprostředním okolí. Kaplička slouží od roku 1992 pravoslavné církvi.

zdroje

KOVÁŘ, Daniel. České Budějovice. II. díl: Předměstí. Praha – Litomyšl, 2006

KOVÁŘ, Daniel. Příběhy budějovických pomníků. České Budějovice, 2000

Encyklopedie Českých Budějovic [online]. Dostupné z <https://encyklopedie.c-budejovice.cz/> [citováno 20. 11. 2021]

Dobové video z výstavby Muzea dělnického hnutí jižních Čech, 1975 [online]. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=BK7pdoezxi0> [citováno 20. 11. 2021]

Letecké snímky města z 50. let 20. století. Dostupné z <https://geoportal.gov.cz/> [citováno 20. 11. 2021]

Česká Třebová – město železničářů?

badatelská otázka

Jak je ve veřejném prostoru České Třebové reflektováno téma železnice?

záměr procházky, základní popis

Procházka vede po několika uměleckých dílech umístěných na veřejně přístupných místech v České Třebové. Jejím záměrem je umožnit účastníkům posoudit, jakým způsobem a nakolik výrazně je v současném veřejném prostoru města přítomno tradiční místní téma železnice a železničářů. Otázky v aplikaci a doplňující historické prameny vedou uživatele k reflexi vlastních dojmů z konkrétních výtvarných objektů a k domýšlení tématu v obecnějších souvislostech (jakým způsobem a s jakými záměry prezentujeme konkrétní témata na veřejných prostranstvích).

vzdělávací cíl

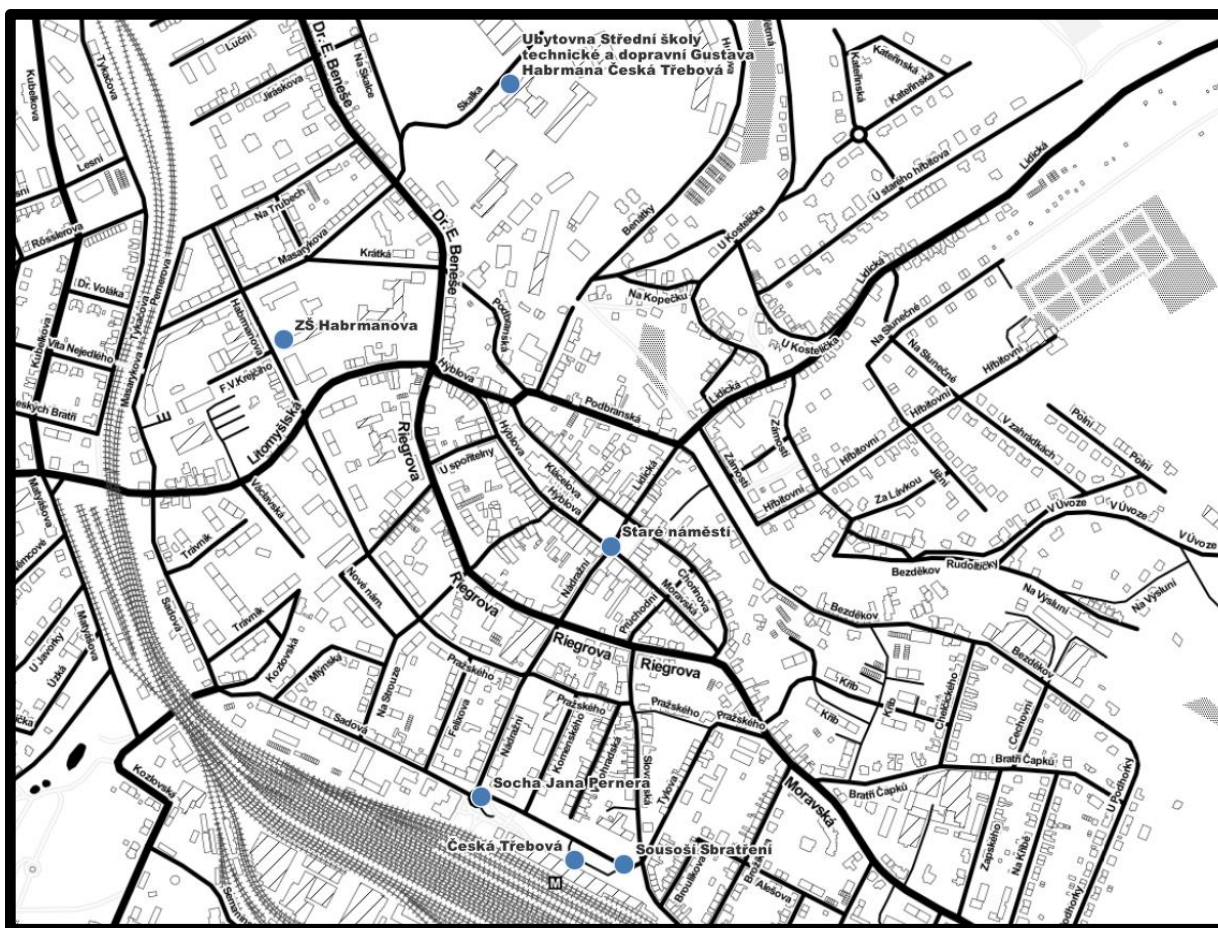
Žáci jsou schopni na základě přímého pozorování a informací z dobových pramenů popsat a interpretovat význam vybraných uměleckých děl spojených s tématem železnice ve veřejném prostoru České Třebové. Žáci se zamýšlejí nad jejich formou a společenskou funkcí.

klíčová slova

veřejný prostor – pomníky – umění – identita

itinerář procházky

Procházka začíná u reliéfu před vchodem do ubytovny Střední školy technické a dopravní na Skalce. Pokračuje ulicemi Skalka a Masarykova až na prostranství před Základní školou Habrmanova ve stejnojmenné ulici, kde stojí pomník obětem 2. světové války. Další zastávkou je fontána na Starém náměstí, kde účastníci reflektují prostřednictvím dobových pramenů v aplikaci zejména historickou podobu místa (původní umístění sousoší Sbratření). Ulicí Nádražní se pokračuje k pomníku Jana Pernera ve spodní části Pernerova náměstí. Následuje vestibul nádraží, v němž je umístěna pamětní deska železničářům a sgrafito s námětem železnice. Posledním zastavením je horní část Pernerova náměstí poblíž polikliniky u sousoší Sbratření.

předpokládaná délka venkovní aktivity: 90–120 min

aplikace krok za krokem

Prvotní seznámení s místem

Žáci si čtou charakteristiku České Třebové z oficiálních webových stránek města. Během procházky se ji budou snažit porovnat s vlastními dojmy a informacemi, které o městě získají.

Kde se nacházíte?

Skalka (ubytovna Střední školy technické a dopravní) – Habrmanova ulice (pomník před ZŠ Habrmanova) – Staré náměstí (fontána) – Pernerovo náměstí (pomník Jana Pernera) – Vestibul nádraží – Pernerovo náměstí (sousoší Sbratření)

Na základě informací na místě (či dotazu u učitele) žák zjišťuje konkrétní název objektu.

Analytické otázky a úkoly

Žák při průchodu aplikací odpovídá na následující typy otázek a plní úkoly dokumentačního charakteru:

OZNAČTE 1–3 EMOCE, KTERÉ VE VÁS OBJEKT VZBUZUJE.

nezájem – smutek – obdiv – překvapení – odpor – strach – pokora – optimismus – úcta – pobavení

Žák zpracovává svůj první dojem z místa a zaznamenává jej prostřednictvím výběru štítku z nabídky. To mu usnadní verbalizovat pocit z lokality.

VYBERTE 1–3 POJMY, KTERÉ NEJLÉPE VYSTIHUJÍ, JAK NA VÁS PŮSOBÍ MÍSTO, KDE SE PRÁVĚ NACHÁZÍTE.

smutek – klid – rozrušení – vztek – radost ze změny – souhlas – chuť něco udělat – potřeba se něco dozvědět – vandalství – chátrání – provizorium – nezaujalo mě – něco chybí

Žák zpracovává svůj první dojem z místa a zaznamenává jej prostřednictvím výběru štítku z nabídky. To mu usnadní verbalizovat pocit z lokality.

CO OBJEKT ZNÁZORŇUJE? JAKÉ POSTAVY VIDÍTE NA OBJEKTU?

Žák do textového pole zanáší popis objektu, u něhož se nachází.

POŘÍDTE FOTOGRAFII, KTERÁ NEJLÉPE ZACHYTÍ CELEK TOHOTO MÍSTA.

Žák pořizuje celkovou fotografii místa.

VYFOTOGRAFUJTE DETAIL NEBO PRVEK, PODLE NĚHOŽ JSTE URČILI, CO DÍLO ZNÁZORŇUJE./ VYFOTOGRAFUJTE DETAIL NEBO PRVEK V OKOLÍ, KTERÝ PODLE VÁS URČUJE CHARAKTER TOHOTO MÍSTA.

Žák zachycuje významné detaily objektu, jež mu pomohou v hlubší analýze.

PRÁCE S HISTORICKÝMI PRAMENY A DALŠÍMI ZDROJI.

U každého objektu následuje práce zaměřená na detailní analýzu objektu jakožto historického artefaktu (např. focení detailů uměleckého zpracování) a analýza historických pramenů a dalších zdrojů souvisejících s místem. Žáci odpovídají na dílčí otázky k jednotlivým pramenům. Tato část umožní žákům vnímat historický kontext míst paměti, a prohloubit tak svoje znalosti důležité pro interpretaci. Zároveň touto aktivitou rozvíjí kompetence potřebné pro práci s texty a fotografiemi.

K ČEMU DÍLO MOHLO SLOUŽIT? VYBERTE 1–2 POJMY.

vzpomínání – propaganda – dekorace – poučení – reprezentace – prostor pro umění – žádná funkce

Žák charakterizuje místo prostřednictvím označování štítků z nabídky.

K ČEMU MÍSTO V MINULOSTI SLOUŽILO? VYBERTE 1–3 FUNKCE NA ZÁKLADĚ HISTORICKÝCH PRAMENŮ.

místo setkávání – reprezentace a oslava politického režimu – místo ke vzpomínání – místo pro odpočinek – místo zbožnosti – prostor pro umění – žádná funkce / není zřejmé

Žák na základě analýzy pramenů v galerii odhaduje funkci místa, využívá štítků z nabídky.

Shrnutí

Žák vidí souhrn své práce. Pokud mu některé údaje chybí, může se tlačítkem „Předchozí“ vrátit. Nakonec zvolí „Uložit objekt“. Všechny informace zapsané do aplikace budou následně k dispozici v sekci „Mé objekty“ a budou sloužit jako podklad pro závěrečnou reflexi.

reflexe práce v ulicích

Žáci svojí analytickou práci v ulicích nasbírali do aplikace mnoho různých informací a vlastních dojmů z míst. Následně by je měli využít ve své odpovědi na badatelskou otázku, se kterou žákovský výzkum realizovali. Odpověď žáci mohou sestavit několika způsoby. Nabízíme jich hned několik:

SEPSÁNÍ ESEJE. Esej na 150 až 200 slov, ve které žáci vyjádří v souvislém textu svoje stanovisko a podepřou jej promyšlenou argumentací. Zadání pro eseje:

- 1) Na základě dojmů a informací, které jste nasbírali během procházky, popište, jaký význam má pro minulost a současnost České Třebové téma železnice. Zamyslete se nad tím, jakými způsoby toto téma reflektují výtvarná díla ve veřejném prostoru města.
- 2) Třebová bývá označována jako „město železničářů“ – jak byste dnešní Českou Třebovou označili vy a proč?

TVORBA PREZENTACE. Žáci využijí dokumentační materiál z aplikace k tvorbě prezentace, která jim bude oporou při představení jejich odpovědi na badatelskou otázku před spolužáky.

DISKUZE PŘÍMO NA MÍSTĚ. Na konci aktivity učitel vyzve žáky, aby sdíleli své postřehy a kolektivně se snažili nalézt odpověď na hlavní badatelskou otázku. Následně by měli samostatně formulovat svoji odpověď.

doplňující informace k místům procházky

Detailnější kontextualizační informace o historii jednotlivých lokalit lze využít při přípravě procházky a zodpovídání žákovských dotazů. Při samotném plnění úkolů v aplikaci není potřeba jejich detailní výklad žákům. Rozhodně se nejedná o informace, které by měl žák přetavit na úroveň svých znalostí.

Ubytovna Střední školy technické a dopravní

Budova dnešní ubytovny byla postavena v letech 1950–1954 z iniciativy ministerstva dopravy pro potřeby výchovného střediska a studentského domova s cílem pojmout rostoucí počet přespolních studentů tehdejší Střední průmyslové školy železniční, která se ve městě rozvíjela od roku 1945. Na průčelí vstupní části byl osazen rozměrný pískovcový reliéf neznámého sochaře, který svým námětem odráží funkci budovy: mladí studenti (chlapec a dívka) přicházejí do společnosti železničářů, jejichž povolání by se v budoucnu rádi věnovali.

Pomník obětem 2. světové války před ZŠ Habrmanova

Před budovou základní školy na tehdejším Fučíkově náměstí (dnes ZŠ Habrmanova, pův. chlapecká škola, arch. Vojtěch Vanický, 1929) byl 8. května 1980 slavnostně odhalen pískovcový památník obětem fašismu podle projektu hořického sochaře Romana Richtermoce. Na mohutné stěně jsou umístěny figurální reliéfy vojáků, odbojářů a obětí spolu se jmény česko-třebovských občanů, kteří byli popraveni nebo umučeni v období okupace. Řada členů místních odbojových skupin byla svým povoláním přirozeně spojena s místní železnici, dílnami a výtopnami státních drah, a jejich jména je tak možné najít i na pamětní desce ve vestibulu

nádraží (např. odbojář František Dostál byl inspektorem Čsl. státních drah, Karel Morkes byl drážním zaměstnancem, mezi železničáře patřili Václav Dědek, Václav Pírko ad.).

Staré náměstí a původní umístění sousoší Sbratření

Historickým centrem České Třebové je Staré náměstí s radnicí a řadou měšťanských domů. Dominuje mu raně barokní sloup z roku 1706 se sochou Panny Marie (znázorněna stojící na zeměkouli obtočené hadem-drakem jako symbolem zla, nad níž vítězí). Až do počátku 90. let nesl prostor název náměstí Sbratření. V místě dnešní kašny z roku 1996 bylo totiž původně umístěno sousoší Sbratření pražského sochaře Karla Pokorného odhalené 10. června 1951. Výška a umístění této sochy byly záměrně zvoleny tak, aby tvořila optickou a symbolickou protiváhu mariánskému sloupu. Jeho myšlenka je těsně spojena s místními železničáři, kteří již v lednu 1946 začali úspěšně organizovat sbírku na pomník věnovaný odbojářům a obětem z řad železničářů (předsedou organizačního spolku se stal tehdejší přednosta stanice Miroslav Hejduk). Podoba sousoší se postupně proměňovala, postavu vojáka Rudé armády nakonec v objetí doplnil nikoli železničář, ale obecněji znázorněný partyzán. Po roce 1948 navíc spojení sochy s památkou železničářů překryla oficiální symbolika osvobození a deklarovaného československo-sovětského přátelství. Roku 1996 bylo sousoší po předchozích diskuzích z náměstí odstraněno, vzhledem ke shodě na jeho vysoké umělecké hodnotě nicméně došlo k přesunutí na nové místo u nádraží.

Pomník Jana Pernera na Pernerově náměstí

Bronzový pomník stavitele železnic Jana Pernera (1815–1845) byl postaven v roce 2010 podle vítězného soutěžního návrhu brněnského sochaře Jaromíra Garguláka. Celý prostor před nádražím, který prošel rozsáhlou rekonstrukcí, byl zároveň 3. září 2010 slavnostně přejmenován z Bezručova náměstí na náměstí Pernerovo. Stylizovaná figura (Pernerova reálná podoba je známa pouze z jediné dochované kresby) se opírá o okřídlené kolo symbolizující železnici. Moderní pojetí sochy vzbudilo mezi částí místních vášnivé debaty; od roku 2017 je možné ji srovnat s jiným Pernerovým pomníkem před nádražím v Pardubicích, který je naopak proveden velmi tradiční realistickou formou (autor Jaroslav Brož). Perner se coby inženýr rozhodující měrou zasloužil o vybudování trati z Olomouce do Prahy, otevřené roku 1845, která byla vedena právě přes Českou Třebovou.

Nádraží – vestibul

Reprezentativní budova českotřebovského nádraží byla otevřena 3. prosince 1924, vzhledem ke stoupajícímu počtu cestujících již jako třetí v pořadí na tomto místě (první budova 1845, druhá 1901). Součástí objektu byl rovněž poštovní a telegrafní úřad. V období meziválečné republiky stoupl význam České Třebové jako dopravního uzlu na trase mezi západem a východem nového státu, která se po roce 1918 stala více frekventovanou. Na pilíři u hlavního vchodu byla 28. října 1947 odhalena za přítomnosti zástupců ministerstva dopravy, Sokola a Čsl. obce legionářské pamětní deska se jmény 51 železničních zaměstnanců zapojených do protinacistického odboje, kteří zahynuli v letech 1939–1945. Na protější stěně nad pokladnami

byla k 50. výročí otevření nádraží (1974) provedena sgrafitová výzdoba podle návrhu místního rodáka malíře Stanislava Víši. Znak města s lipovou ratolestí a okřídleným kolem (tradiční symbol železnice) je doplněn figurami povolání typických pro Českou Třebovou (výpravčí, textilačka, hrnčíř, obráběč kovů ad.).

Sousoší Sbratření na Pernerově náměstí

Bronzová plastika objímajícího se rudoarmějce a partyzána na pískovcovém podstavci od sochaře Karla Pokorného byla na současné místo poblíž polikliniky přesunuta ze Starého náměstí, kde stála v letech 1951–1996. Do roku 2010 se nacházela o několik metrů níže ve svahu (v místě dnešní rozšířené komunikace), odkud byla po rekonstrukci přednádražního prostoru posunuta na dnešní místo. Nápis na podstavci „9. květen 1945“ odkazuje na datum ukončení 2. světové války, které Sovětský svaz vyhlásil za Den vítězství (k podpisu kapitulace nacistického Německa v Berlíně došlo již 8. května krátce před půlnocí, kdy již v Moskvě vzhledem k odlišnému časovému pásmu začínal nový den). V letech 1951–1991 byl tento den v Československu státním svátkem. Zajímavostí je, že sádrový odlitek Sbratření stál v 70. a 80. letech také před vchodem do ředitelny českotřebovského gymnázia, odkud byl po roce 1989 odstraněn a dodnes zůstává uložen na půdě školy. Vedle Třebové je druhý bronzový odlitek sousoší umístěn ve Vrchlického sadech před Hlavním nádražím v Praze, kde byl odhalen 6. května 1988.

zdroje

HAMPL, Vladimír. Vzpomínky na minulost: střípky českotřebovské historie. Ústí nad Orlicí, 1998–2001 (3 sv.)

ŠEBELA, Martin. Zmizelá Česká Třebová. Ústí nad Orlicí, 2006–2008 (2 sv.)

Městské muzeum Česká Třebová – stálá expozice věnovaná vztahu města a železnice [online]. Dostupné z <http://mmct.cz/stale-expozice.php> [citováno 20. 11. 2021]

Kladenští muži a ženy z bronzu či kamene

badatelská otázka

Jaké role přisoudili sochaři ženám, jaké mužům a jak v naší současnosti muže a ženy zobrazujeme na ulicích my?

záměr procházky, základní popis

Účastníci procházky na své cestě analyzují pět míst, která jsou důležitá pro identitu Kladna jako centra těžby a těžkého průmyslu. Pomníky, reliéfy a budovy připomínají nejen pracovní úspěchy, nasazení místních dělníků či jejich stavovskou čest, ale také těžké chvíle utrpení a zmaru. Pozornost bude zaměřena na to, jakým způsobem je do dnešních ulic vtisknuta vzpomínka na zanikající průmyslovou společnost a jaké hodnoty se s ní pojily. Monumentální zobrazení událostí, které měly být neustále připomínány, odhalují nejen logiku, s jakou ke společenství horníků a hutníků přistupoval stát, ale také to, jaké vlastnosti připisoval jeho členům. Identita založená na přijetí mužské či ženské role je jednou ze zásadních a dobově byla považována za stabilní a neměnnou. Zdůrazňování spojitosti mezi určitými metaforami vyjádřenými pomníky s ženským či mužským světem může odhalit, jak se stereotypy v otázce pohlaví zabydlovaly v dobové mentalitě. Žáci budou nakonec vedeni k porovnávání dobového zobrazení muže a ženy na pomnících se současným zobrazováním mužů a žen v reklamě. Budou tak konfrontovat starší vrstvu veřejného prostoru s tou současnou. Na závěr budou vyzváni, aby na základě současného náhledu na svět rozhodli, jestli pomník plní nadále svoji funkci, nebo už se jedná o neaktuální historickou památku.

vzdělávací cíl

Žáci na základě důkladné analýzy pomníků a uměleckých děl ve veřejném prostoru dokáží popsat oficiální postavení ženy a muže v industriální společnosti 20. století a porovnat je se současným standardem zobrazování genderových rolí. Při odkrývání metafor vepsaných do tvůrčí práce umělce se opírají o další zdroje sloužící jako srovnávací materiál. Minulost vnímají jako živou tradici nacházenou v jejich důvěrně známém prostředí městských ulic a zároveň jako něco, co podléhá změnám.

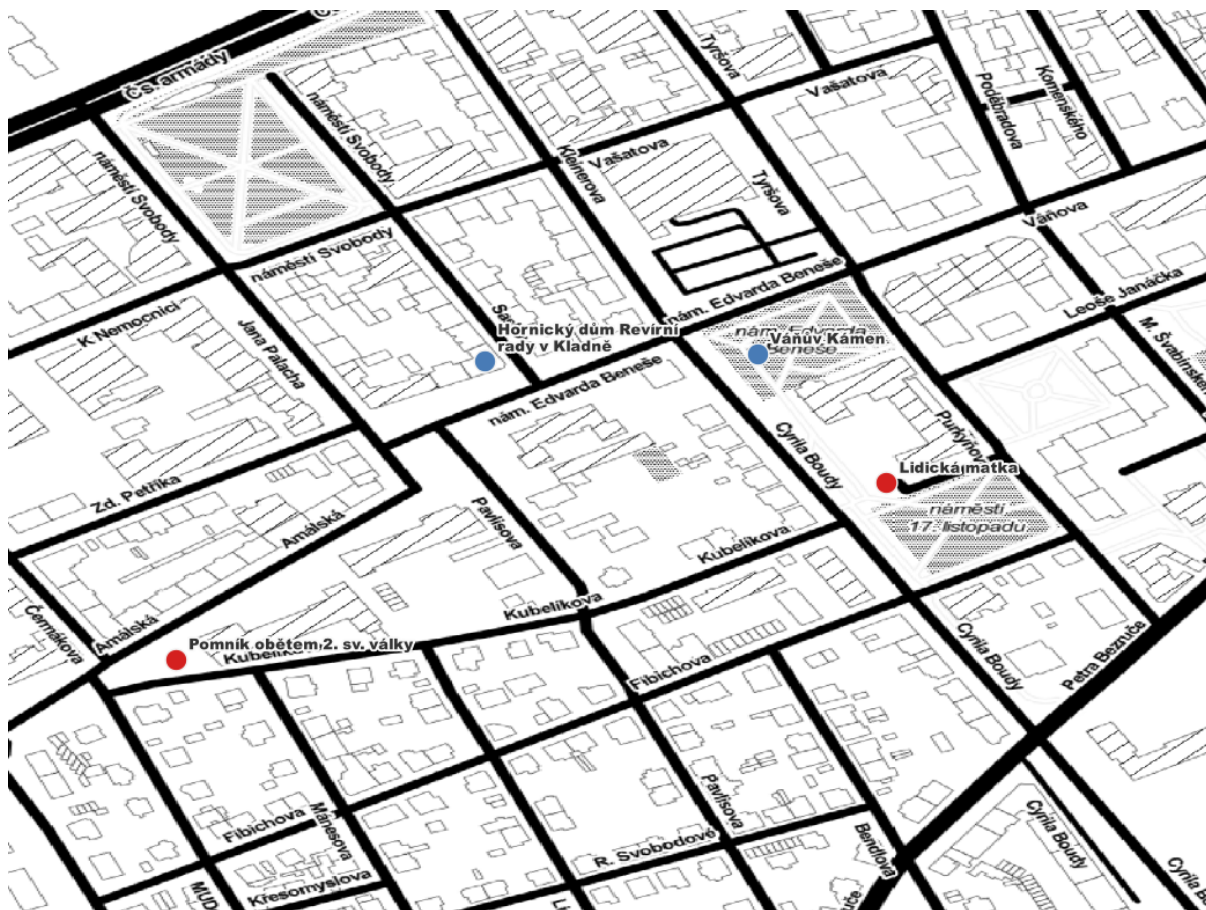
klíčová slova

těžba – umění – havíř – hutník – muž – žena – pieta – druhá světová válka – hrdost – trauma

itinerář procházky

Aktivita začíná v parku u Základní školy v Amálské ulici, kde žáci analyzují pomník umučených v koncentračních táborech.

Následuje přesun přes ulice Kubelíkova, Pavlisova a Fibichova do ulice C. Boudy. Ve chvíli, kdy skupina dorazí k pomníku s názvem Lidická matka, budou žáci pokračovat v analýze. Po splnění úkolů budou pokračovat u nedalekého Váňova kamene. Další cesta povede k hornickému domu na křižovatce Saskovy ulice a náměstí Edvarda Beneše. Po analýze reliéfů na fasádě domu aktivita v exteriéru končí.

předpokládaná délka venkovní aktivity: 60 minut

délka trasy: 800 m

Žák bude plnit také důležitý průběžný úkol: Během procházky bude zaznamenávat aktuální zobrazování mužů a žen ve veřejném prostoru. Vždy, když během procházky uvidí reklamní či jiná zobrazení muže či ženy, použije aplikaci a vybere v úvodním menu možnost: „současné ženy a muži na plakátech a reklamách“. Zaznamenaná tak aktuální způsob zobrazování žen a mužů ve veřejném prostoru. Tato data mu pak poslouží jako srovnávací materiál při interpretaci pomníků.

aplikace krok za krokem

Kde se nacházíte?

pamětní místo spojené s druhou světovou válkou – pamětní místo oslavující práci – současné ženy a muži na plakátech a reklamách

Žák rozhoduje, o jaký typ objektu se jedná. Následně jsou mu nabídnuty dle této prvotní volby názvy konkrétních míst, které bude zkoumat.

Pomník umučených v koncentračních táborech – Lidická matka – Váňův kámen – Hornická práce

Analytické otázky a úkoly

Žák při průchodu aplikací odpovídá na následující typy otázek a plní úkoly dokumentačního charakteru:

JAK NA VÁS MÍSTO PŮSOBÍ?

estetické – zanedbané – opuštěné – živé – upravené – původní – děsivé – pietní – funkční – uklidňující – barevné – šedivé – vzbuzující hrdost – vzbuzující stud

Žák zpracovává svůj první dojem z místa a zaznamenává jej prostřednictvím výběru štítku z nabídky. To mu usnadní verbalizovat pocit z lokality.

JAKÉ INFORMACE SE O OBJEKTU MŮŽETE DOZVĚDĚT PŘÍMO NA MÍSTĚ, KDE SE PRÁVĚ NACHÁZÍTE?

Žák hledá informační tabuli, nápis na pomníku apod. Stručně zaznamenává do textového pole základní údaje, které se dozvěděl.

JAK JE ZKOUMANÝ OBJEKT PŘIBLIŽNĚ STARÝ?

z 19. století nebo první poloviny 20. století – z druhé poloviny 20. století – z počátku 21. století

Žák na základě informací získaných na místě odhaduje přibližné stáří objektu, který analyzuje, a vybírá odpověď z nabídky štítků.

VYFOŤTE MÍSTO.

Žák pořizuje celkovou fotografii místa.

SOUVISÍ MÍSTO SPÍŠE S MUŽSKOU ČI ŽENSKOU ROLÍ?

mužská role – ženská role – obě role

Žák z tematicko-uměleckého zpracování a znalosti pramenů zařazuje objekt k sociálním rolím děleným dle pohlaví. Tento krok je důležitý pro závěrečnou reflexi. Následně svůj výběr doloží fotografiemi detailů zkoumaného zobrazení muže či ženy podtrhujícími genderově definovanou roli. Takovým důležitým detailem může být např. znázornění pracovního nástroje, výraz tváře, tvar rukou apod. Ke každému výrazu může žák vyfotit až 3 fotografie. Pokud se rozhodne pouze pro jednu, může tlačítkem „Další“ přejít k další práci.

PRÁCE S HISTORICKÝMI PRAMENY A DALŠÍMI ZDROJI.

U každého místa následuje práce zaměřená na detailní analýzu pomníku jakožto historického artefaktu (např. focení detailů uměleckého zpracování) a analýza historických pramenů a dalších zdrojů souvisejících s místem. Žáci odpovídají na dílčí otázky k jednotlivým pramenům. Tato část umožní žákům vnímat historický kontext míst paměti, a prohloubit tak svoje znalosti důležité pro interpretaci. Zároveň touto aktivitou rozvíjí kompetence potřebné pro práci s texty a fotografiemi.

CO JE PODLE VÁS KLÍČOVÝM SDĚLENÍM MÍSTA?

utrpení – hrdost – tvrdost – síla – citovost – rodina – práce – materiální hodnoty – nemateriální hodnoty

Žák vybírá z nabídky výrazy, které podle něj nejlépe vystihují smysl objektu.

JE PODLE TVÉHO NÁZORU POMNÍK DŮLEŽITÝ A MĚL BY BÝT ZACHOVÁN?

ano – ne

Žák na základě získaných znalostí rozhoduje o osudu pomníku. Zastává tak aktivně vlastní postoj na připomínání hrdinů války ve veřejném prostoru.

Shrnutí

Žák vidí souhrn své práce. Pokud mu některé údaje chybí, může se tlačítkem „Předchozí“ vrátit. Nakonec zvolí „Uložit objekt“. Všechny informace zapsané do aplikace budou následně k dispozici v sekci „Mé objekty“ a budou sloužit jako podklad pro závěrečnou reflexi.

reflexe práce v ulicích

Žáci svojí analytickou práci v ulicích nasbírali do aplikace mnoho různých informací a vlastních dojmů z míst. Následně by je měli využít ve své odpovědi na badatelskou otázku, se kterou žakovský výzkum realizovali. Odpověď žáci mohou sestavit několika způsoby. Nabízíme jich hned několik:

SEPSÁNÍ ESEJE. Esej na 150 až 200 slov, ve které žáci vyjádří v souvislém textu svoje stanovisko a podepřou jej promyšlenou argumentací.

TVORBA PREZENTACE. Žáci využijí dokumentační materiál z aplikace k tvorbě prezentace, která jim bude oporou při představení jejich odpovědi na badatelskou otázku před spolužáky.

DISKUZE PŘÍMO NA MÍSTĚ. Na konci aktivity učitel vyzve žáky, aby sdíleli své postřehy a kolektivně se snažili nalézt odpověď na hlavní badatelskou otázku. Následně by měli samostatně formulovat svoji odpověď.

Vzhledem k časové náročnosti procházky doporučujeme zadat sepsání eseje jako domácí úkol, věnovat se diskuzi v další hodině či vše učinit součástí projektové výuky.

doplňující informace k místům procházky

Detailnější kontextualizační informace o historii jednotlivých lokalit může vyučující využít při přípravě procházky a zodpovídání žákovských dotazů. Při samotném plnění úkolů v aplikaci není potřeba jejich detailní výklad žákům. Rozhodně se nejedná o informace, které by měl žák přetavit na úroveň svých znalostí.

Pomník umučených v koncentračních táborech

Před budovou základní školy v Amálské ulici se nachází pomník připomínající umučené v koncentračních táborech. Na kamenném podstavci stojí sousoší L. Nováka a J. Pergla zobrazující starou matku v šátku podporující umírajícího syna. V kruhu kolem sochy jsou do květinového záhonu zasazeny desky se jmény nacisty zbudovaných koncentračních táborů. Dílo bylo odhaleno v roce 1960.

Žáci pomník zkoumají v kontextu textu Jiřího Marka, v padesátých letech redaktora Rudého práva a časopisu Svět Sovětů, s názvem „Hovoří Matka“. Na základě jeho detailního čtení odhalují dobové sepětí literatury a pomníkové kultury při utváření obrazu ženství a mateřství v souvislosti s válkou.

Lidická matka

Kladenské gymnasium se stalo dějištěm jedné z nejtraumatičtějších událostí moderních českých dějin. Po nacistickém vypálení Lidic v roce 1942 v něm byly krátce internovány ženy a děti ze zničené vesnice. Na tuto temnou kapitolu upomíná figurální pomník Lidická matka se svými zmizelými dětmi, někdy známý jako Kladenská madona. Autorkou pomníku byla česká sochařka Marie Uchytilová, která je rovněž autorkou známého bronzového Sousoší lidických dětí. Na pomníku Lidická matka autorka pracovala od roku 1969. Socha byla nainstalována až po smrti autorky v roce 2000 (Marie Uchytilová zemřela v roce 1989). Realizace sochy byla financována, podobně jako pomník lidickým dětem, Lidickým výborem dánského města Albertslund. Lidické ženy a jejich děti kromě tohoto pomníku připomíná ještě pamětní deska umístěná na stěně tělocvičny gymnázia.

Pomník lidickým matkám žáci porovnávají se zmiňovaným ikonickým sousoším lidických dětí. Připomenou si příběh Lidic a jejich obyvatel a následně se zamýšlejí, nakolik zobrazení mateřství souvisí s tím, jak vnímáme roli žen ve společnosti.

Váňův kámen

Město Kladno je neodmyslitelně spjata s těžbou černého uhlí, které fungovalo jako katalyzátor jeho rozvoje. I když se o přítomnosti uhelných ložisek na Kladensku vědělo již od 18. století, těžba se naplno rozběhla až v druhé polovině 19. století, přičemž na jejím počátku stál Josef Váňa, který v roce 1846 objevil velkou uhelnou sloj. V roce 1854 byl na místě dolu Kateřina Josefa odhalen pomník v podobě velkého uhelného kamene, dnes známého jako Váňův kámen. Kvůli rozmachu těžby se pak kámen několikrát stěhoval. V roce 1950 byl přesunut na své současné umístění, před budovu kladenského gymnázia. Samotný kámen byl v roce 1954 doplněn sousoším s názvem Hornictví z dílny akad. sochaře Ladislava Nováka (autor např. pamětní desky Marie Majerové v Kročehlavech či pomníku obětem koncentračních táborů v Amálské ulici). Sousoší zobrazuje starého horníka z 19. století třesoucího si rukou s mladým horníkem z 50. let. Sochy byly doplněny o letopočty „1848“, „1948“ a reliéf dvou zkřížených kladiv z přední a o nápis „Práci čest“ ze zadní strany podstavce. V roce 2010 byly letopočty a reliéf kladiv změněny na letopočty „1846 (rok Váňova nález), „1854“ (První odhalení Váňova kamene) a 1954 (odhalení současného pomníku se sousoším). Nápis „Práci čest“ pak byl odstraněn zcela.

Žáci pomník zkoumají v kontextu dobové zprávy z kladenského listu Svoboda, která vyšla ve dnech odhalení sousoší, a propagandistického plakátu se související tematikou socialistického soutěžení. Analýza těchto pramenů jim umožní přemýšlet nad tím, jaká hodnota byla v padesátých letech socialistickým režimem hornické práci přisuzována.

Hornická práce

Tzv. Hornický dům na rohu Saskovy ulice a nám. Edvarda Beneše, vystavěný pro potřeby Revírní rady na počátku 20. let 20. století, je jednou z mnoha památek odkazujících na hornickou minulost města Kladna. Fasádu domu zdobí dva výjevy z hornického života. Práce horníků, jak zní jejich souhrnný název, pochází z dílny sochaře Vojtěcha Zeilmana. První z nich, na fasádě směrem k náměstí E. Beneše, nese název Důlní měřič a zobrazuje důlního měřiče oděného do tradičního hornického kroje při práci s jeho pomocníkem. Druhý reliéf, umístěný směrem do Saskovy ulice, se nazývá Rubání uhlí. Ten zobrazuje dva horníky, kopáče a vozače při těžké práci, přičemž dává poměrně realisticky vyniknout jejich tělesným proporcím. Oba výjevy, zhotovené s dostavbou domu v roce 1923, mají být symbolem jak duševní (měřič), tak tělesné práce havířů nejen v kladenských dolech.

Žáci podobu reliéfu zkoumají v kontextu úryvku prozaického textu Havířská balada (první vydání 1938) z pera Marie Majerové. Dílo můžeme považovat za jeden z ikonických literárních popisů fungování hornické komunity a havířské práce. Žáci se zaměřují na tělesnost obrazu horníků a interpretují způsob, jakým byla mužnost ve výtvarném umění a literatuře tematizována.

zdroje

VYKOUK, Jaroslav. *Skulptury v Kladně*. Kladno, 2003

KÁRNÍK, Zdeněk. Památky revolučního hnutí Středočeského kraje: Okres Kladno. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, 1973

Pohřbená paměť: proměna paměti na druhou světovou válku po roce 1989. Procházka Praha

badatelská otázka

Proč se na bojovníky proti nacismu vzpomínáme různě?

záměr procházky, základní popis

Účastníci procházky na své cestě analyzují místa, která slouží ke vzpomínání na účastníky druhé světové války. Pomníky připomínají statečnost a sebeobětování pojící se s frontovými bojovníky či aktivním odbojem proti nacismu v zázemí protektorátu. Pozornost bude zaměřena na to, jakým způsobem se proměnil přístup k různým osobnostem a kolektivům, jimž byla a je připisována heroická role. Monumentální zobrazení symbolů odkazujících na projevy chabrosti v bojích druhé světové války komunikují stejně (a možná i ve větší míře) hodnoty tvůrců pomníků jako ty, za něž jednotliví odbojáři a frontoví vojáci riskovali životy. Připomínání těch, kteří se zasloužili o porážku Třetí říše natolik, že jejich odkaz necháváme zvěčnit na centrálních místech města, se ukazuje jako velice výběrové. Porovnání dvou pražských pietních areálů spojených se změnou hodnocení různých válečných aktérů poukazuje na proces, jakým naše společnost vnímá hodnotu hrdinství a vybírá své hrdiny. Je zřejmé, že tento mechanismus je v mnohém závislý na aktuálním politickém a společenském režimu.

vzdělávací cíl

Žáci se při práci ve veřejném prostoru budou věnovat analýze pomníků spojených s druhou světovou válkou. V centru jejich zájmu budou symboly komunikující odkaz těch, které v současnosti a v minulosti společnost považuje či považovala za hrdiny. Analytickou práci studenti rozvíjejí kompetence čtení vizuální symboliky současných i historických uměleckých děl. Jejich porovnáváním a kontextualizací prostřednictvím historických pramenů syntetizují svá zjištění v odpovědi na otázku ohledně změny v pojetí hrdinství před rokem 1989 a po něm.

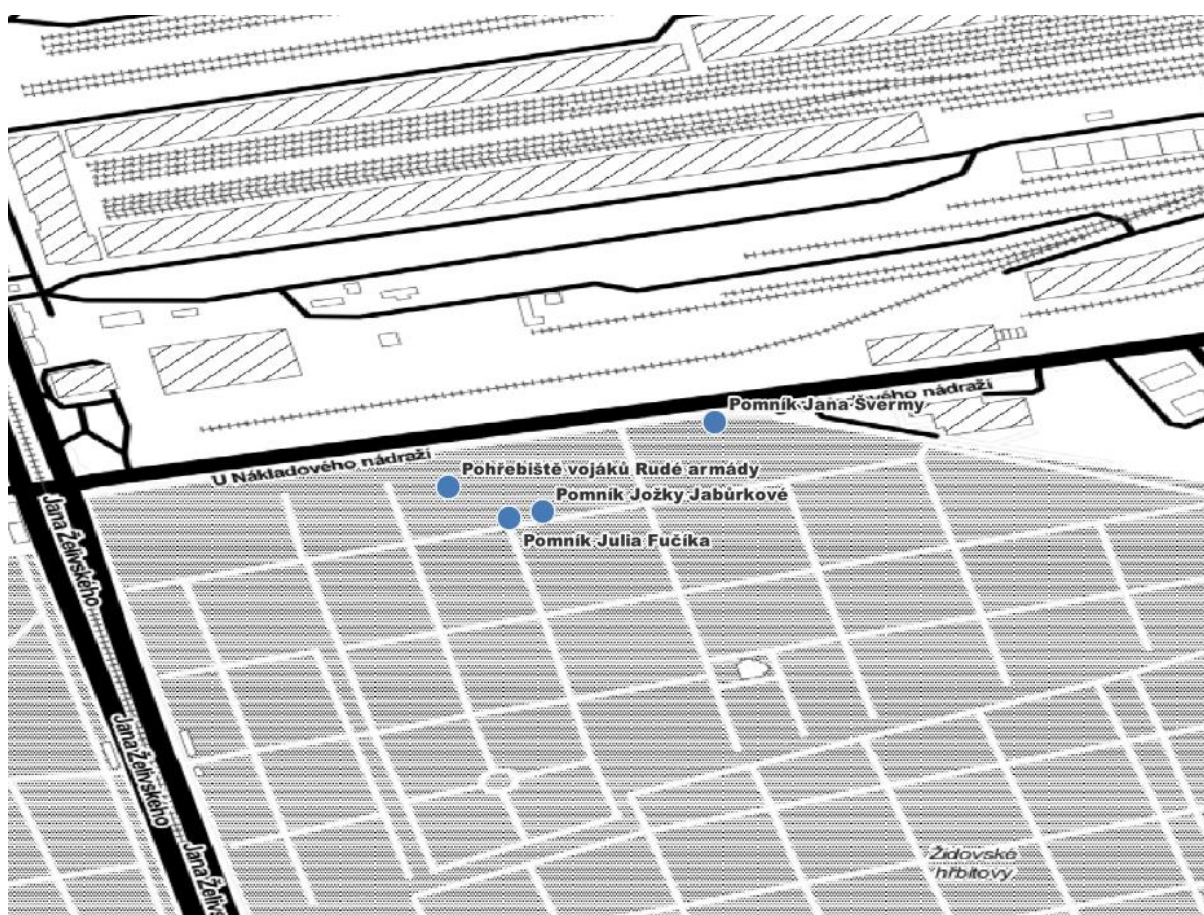
klíčová slova

druhá světová válka – vzpomínání – hrdinství – II. odboj – RAF – KSČ – Rudá armáda – Praha

itinerář procházky

Práce začíná na pohřebišti vojáků Rudé armády na Olšanských hřbitovech. Žáci se věnují nejdříve analýze pohřebiště, zejména by jejich pozornost měla směřovat k centrálnímu památníku padlým sovětským vojákům. Následně se rozdělí do tří skupin. Každá skupina má za úkol věnovat se jedné ze soch připomínajících komunistické antifašisty: Jožku Jabůrkovou, Julia Fučíka a Jana Švermu. Práce zde by měla trvat 35 minut.

Následně se žáci shromáždí opět u sochy rudoarmějce a s učitelem směřují ulicí J. Želivského na stanici metra Želivského (linka A). Následuje cesta metrem ve směru Nemocnice Motol na zastávku Malostranská. Po výstupu z metra skupina přechází rušnou ulici a shromáždí se u památníku československých letců RAF nesoucího název Okřídlený lev. Žáci se následně věnují jeho analýze a poté přecházejí k analýze nedalekého památníku II. odboje. Práci věnují 25 minut a poté venkovní část aktivity končí.

předpokládaná délka venkovní aktivity: 90 minut (60 minut práce, 30 minut na přesun)

délka pěší trasy: do 1500 m

zvláštní požadavky: jízdenka na metro

organizační poznámky:

Velká část práce s žáky se bude odehrávat na pietních místech. Doporučujeme upozornit účastníky na základní pravidla chování na podobných místech.

Vzhledem k povaze míst, kam s žáky směřujeme, a jejich vzájemné vzdálenosti lze procházku rozdělit do dvou dnů. Práci by pak žáci v každé lokalitě mohli věnovat 45 minut bez přejezdu.

aplikace krok za krokem

Kde se nacházíte?

pomník jednotlivci – pomník skupině

Žák rozhoduje, o jaký typ objektu se jedná. Následně jsou mu nabídnuty dle této prvotní volby názvy konkrétních míst, které bude zkoumat.

Pomník Jožky Jabůrkové – Pomník Julia Fučíka – Pomník Jana Švermy – Pohřebiště vojáků Rudé armády – Památník československým letcům RAF – Památník II. odboji

Analytické otázky a úkoly

Žák při průchodu aplikací odpovídá na následující typy otázek a plní úkoly dokumentačního charakteru:

JAK NA VÁS MÍSTO PŮSOBÍ?

vkusné – nevkusné – zanedbané – upravené – opuštěné – živé – pietní – znepokojivé – uklidňující – vzbuzující hrdost – vzbuzující stud – vzbuzující úctu – srozumitelné – nesrozumitelné

Žák zpracovává svůj první dojem z místa a zaznamenává jej prostřednictvím výběru štítku z nabídky. To mu usnadní verbalizovat pocit z lokality.

JAKÉ INFORMACE SE O OBJEKTU MŮŽETE DOZVĚDĚT PŘÍMO NA MÍSTĚ, KDE SE PRÁVĚ NACHÁZÍTE?

Žák hledá informační tabuli, nápis na pomníku apod. Stručně zaznamenává do textového pole základní údaje, které se dozvěděl.

JAK JE ZKOUMANÝ OBJEKT PŘIBLIŽNĚ STARÝ?

z druhé poloviny 20. století – z počátku 21. století

Žák na základě informací získaných na místě odhaduje přibližné stáří objektu, který analyzuje.

VYFOŤTE MÍSTO.

Žák pořizuje celkovou fotografii místa.

CO MÁ MÍSTO PŘIPOMÍNAT?

odvaha – utrpení – hrdost – tvrdost – síla – odhodlanost – vlastenectví – úcta – statečnost – sebeobětování

Žák z nabídky štítků vybírá takové, které nejvíce odpovídají hodnotám, jež si žák s pomníkem spojuje. Následně žák zachycuje významné detaily pomníku, jež podpoří jeho výběr.

PRÁCE S HISTORICKÝMI PRAMENY A DALŠÍMI ZDROJI.

U každého objektu následuje práce zaměřená na detailní analýzu objektu jakožto historického artefaktu (např. focení detailů uměleckého zpracování) a analýza historických pramenů a dalších zdrojů souvisejících s místem. Žáci odpovídají na dílčí otázky k jednotlivým pramenům. Tato část umožní žákům vnímat historický kontext míst paměti, a prohloubit tak svoje znalosti důležité pro interpretaci. Zároveň touto aktivitou rozvíjí kompetence potřebné pro práci s texty a fotografiemi.

JE PODLE TVÉHO NÁZORU POMNÍK DŮLEŽITÝ A MĚL BY BÝT ZACHOVÁN?

ano – ne

Žák na základě získaných znalostí rozhoduje o osudu pomníku. Zastává tak aktivně vlastní postoj k připomínání hrdinů války ve veřejném prostoru.

Shrnutí

Žák vidí souhrn své práce. Pokud mu některé údaje chybí, může se tlačítkem „Předchozí“ vrátit. Nakonec zvolí „Uložit objekt“. Všechny informace zapsané do aplikace budou následně k dispozici v sekci „Mé objekty“ a budou sloužit jako podklad pro závěrečnou reflexi.

reflexe práce v ulicích

Žáci svojí analytickou práci v ulicích nasbírali do aplikace mnoho různých informací a vlastních dojmů z míst. Následně by je měli zužitkovat ve své odpovědi na badatelskou otázku, se kterou žákovský výzkum realizovali. Odpověď žáci mohou sestavit několika způsoby. Nabízíme jich hned několik:

SEPSÁNÍ ESEJE. Esej na 150 až 200 slov, ve které žáci vyjádří v souvislém textu svoje stanovisko a podepřou jej promyšlenou argumentací.

TVORBA PREZENTACE. Žáci využijí dokumentační materiál z aplikace k tvorbě prezentace, která jim bude oporou při představení jejich odpovědi na badatelskou otázku před spolužáky.

DISKUZE PŘÍMO NA MÍSTĚ. Na konci aktivity učitel vyzve žáky, aby sdíleli své postřehy a kolektivně se snažili nalézt odpověď na hlavní badatelskou otázku. Následně by měli samostatně formulovat svoji odpověď.

Hlavní badatelská otázka je poměrně náročná. Je vhodné žákům v případě potřeby (např. zmatení z toho, co se po nich vlastně chce) nabídnout dílčí otázky důležité pro závěrečnou reflexi: Co znamená, že se pomníky přesouvají do ústraní? Co vyplývá z toho, že některé pomníky jsou na rušných náměstích a některé v ústraní, kam příliš lidí nezavítá? Které pomníky byste zrušili a proč? Proč mohou pomníky vyvolávat negativní emoce?

Vzhledem k časové náročnosti procházky doporučujeme zadat sepsání eseje jako domácí úkol, věnovat se diskuzi v další hodině či vše učinit součástí projektové výuky.

doplňující informace k místům procházky

Níže naleznete krátký popis objektů a základní informace o jejich historii. Informace slouží pro přípravu učitele, který je může použít při zodpovídání žákovských dotazů, případně při

moderování práce. Rozhodně se nejedná o informace, které by měl žák přetavit na úroveň svých znalostí. Naopak pro plnění úkolů není potřeba jejich detailní výklad.

Pohřebiště vojáků Rudé armády na Olšanských hřbitovech

Pohřebiště bylo zřízeno po ukončení bojů v Praze roku 1945. Je zde pochováno celkem 492 rudoarmějců, kteří z různých příčin zemřeli ve městě na konci 2. světové války. Autorem architektonické řešení pietního areálu byl architekt Karel Beneš. V centru pohřebiště se nachází pomník ve stylu socialistického realismu z dílny sochaře Jaroslava Brůhy. Součástí areálu je také pohřebiště obětí Pražského povstání, kde jsou pochováni také padlí příslušníci Svobodovy armády. Jižně od nich se pak nachází hroby Bulharů padlých v bojích o Prahu. Místo je nabito určitým kontroverzním potenciálem nejen proto, že nedaleko rudoarmějců odpočívají příslušníci Ruské osvobozené armády (Vlasovci). Více než 40 let platil památník Rudé armády za jedno z ústředních míst paměti socialismu na konec 2. světové války, zatímco dnes se pieta přesunula do jiných míst, například k hrobům vojáků Commonwealthu, které se nacházejí na jiném místě Olšanských hřbitovů. Každoroční květnové výroční vzpomínkové akce pořádané ruskými organizacemi u hrobů rudoarmějců se často neobešly bez kritiky Sovětského svazu jako totalitního režimu i politiky současného Ruska.

Žáci pomník detailně analyzují: fotograficky dokumentují detaily ústředního pomníku, zvláště se zaměřují na symboly sovětského socialismu apod. Kontexty vzpomínání zkoumají skrze úryvky dobového (Rudé právo, květen 1955) a soudobého (server Seznam zprávy, květen 2018) zpravodajství a odhalují využívání místa pro účely socialistické politiky paměti i současné kontroverze spojené s pietními akty proruských organizací.

Pomník Julia Fučíka

Bronzová socha Julia Fučíka z dílny sochaře Miloslava Šonky byla odhalena v roce 1979 před vstupem do Parku kultury a oddechu Julia Fučíka (dnešní Stromovka) v Praze. Deset let sloužila jako upomínka na odbojovou činnost Julia Fučíka, komunistického novináře spojeného s meziválečnou a ilegální KSČ. Za svoji činnost spočívající v rozšiřování a tvorbě komunistických ilegálních tiskovin byl roku 1942 zatčen a odsouzen k trestu smrti. Během svého věznění v Pankrácké věznici napsal Reportáž psanou na oprátce jako sérii motáků, které byly po válce publikovány a na dlouho dobu definovaly komunistickou zkušenost s nacistickou perzekucí. V roce 1990, po rozpadu socialistické diktatury, byl Šonkův pomník snesen a přemístěn z veřejného prostoru do depozitáře Galerie hlavního města Prahy. Stromovka již dále neměla nést Fučíkovo jméno. Objevily se spekulace ohledně jeho odbojové činnosti a možné spolupráce s nacistickým gestapem. Po více než dvaceti letech vyvinuli členové Společnosti Julia Fučíka, instituce navázané na KSČM, iniciativu pro navrácení sochy zpět do veřejného prostoru. Jejich představě o umístění sochy nebylo plně vyhověno, když jí byl v roce 2013 vymezen prostor na Olšanských hřbitovech, blízko hrobů vojáků Rudé armády, a nikoliv na původním místě.

Žáci pomník zkoumají v kontextu Fučíkova idealizovaného životopisu shrnutého do slovníkového hesla z roku 1964. Porovnávají podobu pomníku s oficiální verzí Fučíkova příběhu a odhadují na základě něj důvod, proč pomník vznikl. Dále s pomocí historických pramenů (porovnávání dobové a současné fotografie a četba úryvku z petice požadující

opětovné odhalení Fučíkova pomníku) objevují zápletku příběhu o sejmutí pomníku z původního stanoviště před pražským výstavištěm a následném odhalení na Olšanských hřbitovech.

Pomník Jožky Jabůrkové

Pomník Jožky Jabůrkové byl odhalen v roce 1965 v Praze-Košířích. Připomínal komunistickou novinářku, pražskou zastupitelku a odbojáčku. Jožka Jabůrková byla zatčena nacisty v březnu 1939 a posléze uvězněna v koncentračním táboře Ravensbrück. V roce 1942 zde zemřela na následky mučení. Autorkou bronzové sochy v nadživotní velikosti je sochařka Věra Merhautová. Pomník byl původně umístěn v parku u křižovatky ulic Plzeňská a Podbělohorská. V roce 1992 byl na žádost restituentky pozemku, na němž socha Jabůrkové stála, odstraněn a převezen do depozitáře Galerie hlavního města Prahy. V roce 1996 iniciovalo občanské sdružení Vděčnost, vedené spoluvězeňkyní Jabůrkové Věrou Pickovou, petici za znovuoživení pomníku. V roce 2002 rozhodlo Zastupitelstvo hlavního města Prahy o umístění pomníku na Olšanských hřbitovech. Na Mezinárodní den žen (8. března) a na výročí úmrtí Jožky Jabůrkové (31. července) se u znovuoživené sochy konají pietní shromáždění. V blízkosti Olšanských hřbitovů Jožku Jabůrkovou dodnes připomíná také pamětní deska. Ta se nachází na domě (Biskupcova 1845/79), v němž Jabůrková žila a v němž byla po vyhlášení protektorátu zatčena nacisty. Žáci pomník zkoumají v kontextu idealizovaného životopisu Jožky Jabůrkové shrnutého do slovníkového hesla z roku 1964. Porovnávají podobu pomníku s oficiální verzí jejího příběhu a odhadují na základě něj důvod, proč pomník vznikl. Dále s pomocí historických pramenů (úryvku životopisné knihy z roku 1978 a článku z Večerní Prahy ze září 1993) uvažují nad důvody přemístění pomníku z jeho původního stanoviště.

Pomník Jana Švermy

Bronzový pomník Jana Švermy byl odhalen v roce 1969 v parku u tehdejšího Švermova mostu (dnes Štefáníkův most). Připomínal komunistického politika a novináře, jenž v roce 1944 zemřel při přechodu Tater v rámci Slovenského národního povstání. Autorem třímetrového pomníku je akademický sochař Antonín Nykl. Pomník byl na základě svého provedení přezdíván „Sypání ptáčkům“ či „Ramínko na kabáty“. První návrh na odstranění pomníku Jana Švermy vzešel v roce 1994. Jednalo se předně o iniciativu starosty Prahy 1 Jan Bürgermeistera a Konfederace politických vězňů. Do sporu se zapojil i tehdejší americký prezident Bill Clinton, který v té době pobýval v České republice v rámci státní návštěvy. Vyslovil se proti odstranění pomníku (podobně jako Václav Havel či Miloš Zeman). Clinton totiž v roce 1969 pobýval jakožto student u Švermovy dcery Jiřiny Kopoldové. V roce 1997 byl Švermův most přejmenován na Štefáníkův a vrátil se tak ke svému meziválečnému názvu. K definitivnímu odstranění pomníku Jana Švermy došlo v listopadu 1999. Krátce po odstranění sochy byla z domu, v němž Jan Šverma žil, sejmuta bronzová pamětní deska (Thámová ulice čp. 132, Karlín). V roce 2004 byl na popud KSČM Nyklův pomník znovu postaven v blízkosti pohřebiště Rudé armády na Olšanských hřbitovech.

Žáci pomník zkoumají v kontextu idealizovaného životopisu Jana Švermy shrnutého do slovníkového hesla z roku 1964 a úryvku článku z časopisu Ahoj na sobotu z roku 1971. Porovnávají podobu pomníku s oficiální verzí jeho příběhu a odhadují na základě něj důvod, proč

pomník vznikl. Dále s pomocí úryvku z odborného textu (knihy Pomníky a zapomínky od Zděňka Hojdy a Jiřího Pokorného) uvažují nad důvody přemístění pomníku z jeho původního stanoviště.

Památník československým letcům RAF

Památník v podobě bronzové sochy okřídleného lva z dílny sochaře Colina Spoffortha byl v roce 2014 umístěn na pražském Klárově z iniciativy britského velvyslanectví v Praze. Má připomínat nejen nasazení českých a slovenských letců v bitvě o Británii a dalších bojích druhé světové války, kterých se v jednotkách britského letectva (RAF) zúčastnili, ale také jejich poválečnou perzekuci komunistickým režimem v Československu. Zatímco symbolická postava dvouocasého lva je zamýšlena jako ztělesnění Československa, křídla odkazují k letectvu. Památník jako celek je vyjádřením vděčnosti britského lidu za československé hrdinství. Umělecké ztvárnění, estetická kvalita díla i záměr byly však ihned po odhalení pomníku kritizovány českými uměleckými a intelektuálními kruhy a památník se tak stal kontroverzním místem připomínání moderních dějin.

Žáci pomník zkoumají v kontextu soudobého zpravodajství. Oficiální přístup ke vzpomínání vyplývající z článků z roku 2014 a 2017 (sever idnes.cz a oficiální stránky Prahy 1) porovnávají se zprávami o kauze z roku 2019, kdy se potomci letců RAF veřejně ohrazovali proti chování mladých turistů, které považovali za znevažující. Žáci tak promýšlí význam piety a meze chování na místech vzpomínání.

Památník II. odboji

Památník odboji proti nacistické okupaci měl být odhalen na pražském Klárově u příležitosti šedesátého výročí konce druhé světové války. Vybudování pomníku inicioval Český svaz bojovníků za svobodu. V roce 2003 vypsala radnice Prahy 1 veřejnou soutěž, v níž se sešlo celkem třicet návrhů. Žádný z nich však nebyl vybrán. Radní se posléze obrátili přímo na pět umělců, mezi nimiž byl i David Černý. Ten se nakonec měl stát autorem plánovaného pomníku. Po jeho kontroverzním výroku v rozhovoru pro Nedělní svět ze srpna 2004 („Mrtvý komunista – dobrý komunista.“) mu však byla zakázka odebrána. Zadavatele pomníku, Český svaz bojovníků za svobodu, kromě výroku iritoval i počet padlých příslušníků druhého odboje, se kterým Černý pracoval. Na Klárově byl proto realizován druhý vítězný návrh od akademického sochaře Vladimíra Preclíka. Pomník tvoří stylizovaná československá vlajka na žulovém podstavci. Autor v něm aktualizoval svůj návrh pomníku americkým vojákům v Plzni. V květnu 2005 byl položen základní kámen, hotové dílo bylo odhaleno až 25. května 2006. Preclíkův Pomník druhému odboji byl posléze kritizován z hlediska výtvarných kvalit i práce s veřejným prostorem.

Žáci pomník zkoumají v kontextu úryvku projevu vedoucího úřady předsedy vlády, který pronesl u pomníku v květnu 2018. Na základě jeho četby odhalují smysl pomníku a uvažují nad symbolikou jeho uměleckého zpracování.

zdroje

ČINÁTL, Kamil. Labyrinty míst paměti. In: ČINÁTL, Kamil. Naše české minulosti aneb jak vzpomínáme. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2014. s. 267–272

KABŮRKOVÁ, Markéta – JŮN, Libor – MAJTENYI, David (eds.). ReporTvář Julia Fučíka. Katalog k výstavě. Praha: Národní muzeum – ÚSTR, 2020. s. 47–48

KOVAŘÍK, Petr. Klíč k pražským hřbitovům, Praha: NLN, 2001. s. 83

HENDRYCH, Jakub. Pravidla umísťování výtvarných děl na veřejných prostranstvích z hlediska jejich vlivu na celkovou kvalitu místa. In: Dalibor Bača, Anežka Bartlová, Milena Bartlová, et al. Manuál Monumentu. Praha: UMPRUM, 2016. s. 93–99

Hroby sovětských vojáků: Příběhy rudoarmějců pochovaných na Olšanských hřbitovech [online]. Dostupné z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/priciny-smrti-rudoarmejcu-v-praze/r~ae61674a8de711ea8972ac1f6b220ee8/> [citováno 20. 11. 2021]

Markéta Devátá – Oldřich Tůma – Barbora Čermáková – David Weber: Pamětní místa na komunistický režim v České republice, Praha: ÚSD 2021, s. 645; viz též interaktivní mapa: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/praha-1-pamatnik-ceskoslovenskym-letcum-raf/>

VÁŠA, Ondřej. Má skutečně vrčet na nás? Respekt, 23. 6. 2014 [online]. Dostupné z <https://www.respekt.cz/externi-hlasy/ma-skutecne-vrcet-na-nas> [citováno 21. 11. 2021]

Komunisté opět postavili Švermův pomník. iDnes, 8. 11. 2004 [online]. Dostupné z https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/komuniste-opet-postavili-svermuv-pomnik.A041108_165943_praha_ton [citováno 21. 11. 2021]

Památník obětí a vítězů druhého odboje na Klárově. Pomníky paměti 1918–2018/Monuments of Remembrance 1918–2018 [online]. Dostupné z <http://monuments-remembrance.eu/cs/panstwa/czechy-3/345-memorial-to-the-victims-and-winners-of-the-second-resistance-in-klarov-2> [citováno 21. 11. 2021]

Pomník Jabůrkové bude na Olšanech. iDnes, 22. 5. 2002 [online]. Dostupné z https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/pomnik-jaburkove-bude-na-olsanech.A020522_162748_praha_ton [citováno 21. 11. 2021]

Pražské památníky – Horáková, odboj, Charta 77. Stream.cz, 20. 11. 2018 [online]. Dostupné z <https://www.stream.cz/vetrelci-a-plamenaci/prazske-pamatniky-horakova-odboj-charta-77-319957> [citováno 21. 11. 2021]

Připomněli a uctili Jabůrkovou i Pickovou, Haló noviny, 7. 3. 2018 [online]. Dostupné z <http://halonoviny.cz/articles/view/47249949> [citováno 21. 11. 2021]

Pietní akt u pomníku Jožky Jabůrkové. YouTube, 30. 7. 2012 [online]. Dostupné z https://www.youtube.com/watch?v=67v51h_4qDk [citováno 21. 11. 2021]

Ztráta paměti – Jan Šverma. Haló noviny, 13. 6. 2011 [online]. Dostupné z <http://www.halonoviny.cz/articles/view/222891> [citováno 21. 11. 2021]

Artefakty v muzeu. Digitální aplikace k edukativní práci v muzejní expozici

badatelská otázka

Jaké předměty vybrali kurátoři do muzejní expozice? Co může sdělit o minulosti konkrétní předmět?

záměr procházky, základní popis

Účastníci programu se budou věnovat detailní analýze jednotlivých předmětů muzejní expozice. Funkce chytrého telefonu jim umožní exponáty třídit do jednotlivých kategorií, popisovat kontext jejich vystavování a vše detailně nafotit. Takto vzniklá dokumentace se může stát východiskem pro úvahu nad výstavou, posláním muzea či diskuzi o procesu utváření vědomostí o minulosti.

vzdělávací cíl

Žáci se při práci v muzejní expozici budou věnovat detailní analýze exponátů a způsobu jejich vystavování. Analytickou prací studenti rozvíjí kompetence detailního čtení účelů, symboliky a smyslu vystavovaného artefaktu. Pracovat mohou s rozmanitou škálou exponátů od současných historických uměleckých děl až po běžné předměty denní potřeby. Porovnáváním a otázkami po kontextualizaci těchto relikтів minulosti v navštívené muzejní expozici odhalují smysl muzejní práce a na závěr interpretují počínání autorů výstavy či sami utvářejí/přepisují historický příběh skrze vlastní interpretaci vystavovaných předmětů. Konkrétní vzdělávací cíl si však učitel stanovuje sám dle svých preferencí a možností navštívené expozice.

klíčová slova

muzeum – muzejní pedagogika – artefakt – object based learning

organizace práce

Aplikace umožňuje samostatnou či skupinovou práci v muzejní či galerijní výstavě. Spočívá na principu důkladného popisu a dokumentace základních informací o jednotlivých exponátech. Žákovský sběr dat o jednotlivých artefaktech může následovat celá řada aktivit. Některé z nich nabízíme níže. Učitel či muzejní pedagog tento nástroj může využít jako součást programu dle vlastního uvážení. Podle vlastních priorit utváří i časový harmonogram a posloupnost aktivit.

aplikace krok za krokem

Jaký typ předmětu jste vybrali?

kniha – umělecké dílo – model pro účely výstavy – diplom, zdravice – medaile – plakát – dobová fotografie – předmět denní potřeby – nástroj – nábytek

Na základě informací ve výstavě žák zařazuje předmět do jedné z kategorií dle jeho účelu.

Analytické otázky a úkoly

Žák bude vyzván, aby odpovídal na následující typy otázek a plnil úkoly dokumentačního charakteru:

POPIŠTE PŘEDMĚT.

Žák na základě textu ve výstavě popisuje v bodech exponát. Zaměřuje se zejména na jeho účel a minulost.

VYFOŤTE PŘEDMĚT.

Žák artefakt dokumentuje s pomocí fotoaparátu. Je vyzván, aby pořídil jeden snímek artefaktu a následně mu aplikace umožní vyfotit ještě další dvě detailní fotografie. Žák se zaměřuje jak na artefakt, tak na kontext, ve kterém je vystaven.

Shrnutí

Žák vidí souhrn své práce. Pokud mu některé údaje chybí, může se tlačítkem „Předchozí“ vrátit. Nakonec zvolí „Uložit objekt“. Všechny informace zapsané do aplikace budou následně k dispozici v sekci „Mé objekty“ a budou sloužit jako podklad pro závěrečnou reflexi.

reflexe práce a návazné aktivity

Žáci svojí analytickou práci v expozici nasbírali do aplikace mnoho různých informací o vystavovaných artefaktech. Následně by je měli zužitkovat ve své odpovědi na badatelskou otázku v úvodu tohoto textu, se kterou svůj žákovský výzkum realizovali. Její specifickou formulaci připraví učitel či muzejní pedagog. Existuje celá škála možností, jak mohou žáci svou reflexi práce ve výstavě zpracovat. Program může vrcholit závěrečnou diskuzí, vytvořením prezentace, koláže z fotografií či sepsáním eseje. Analyticko-dokumentační aktivita je prvním krokem k interpretaci sebraných dat, jejíž forma není předem daná. Žáci se mohou zaměřit na jednu kategorii předmětů a vyhledávat v nich podobnosti a rozdíly, sběr dat může být zadán s konkrétní instrukcí zohledňující úzce vymezené téma apod. Níže nabízíme příklad testovaného programu tematizujícího práci muzejního kurátora ve vzdělávací perspektivě.

Jak vzniká muzeum. Vzdělávací program pro poslední ročníky ZŠ a střední školy

vzdělávací cíl

Žák získá informaci o tom, jak vzniká muzeum a jakými mechanismy se v něm nakládá s dějinami.

anotace

Aktivita je inspirována principy badatelské výuky. Žáci se sami ocitnou v roli kurátorů a budou mít možnost prostřednictvím mobilní aplikace vybírat vystavené předměty a diskutovat o jejich významu a využití. Program je zakončen diskuzí o tom, jak bychom měli s vystavenými předměty nakládat a do jaké míry mění jejich význam výstavní kontext.

průběh práce

ÚVODNÍ DISKUZE. Žáci debatují o poslání muzea, k čemu slouží a co se zde návštěvník může dozvědět o minulosti.

VYHLEDÁVÁNÍ EXPONÁTŮ. Žáci samostatně prochází výstavu a mají za úkol zdokumentovat deset exponátů, které se jim zdají nejzajímavější či nejcennější.

VÝBĚR EXPONÁTŮ. Žáci mají za úkol vybrat z artefaktů, které zdokumentovali, 3 předměty, které by vystavili, pokud by měli za úkol vytvořit vlastní expozici. Zároveň mají vybrat jiné 3 artefakty, které je neoslovily a v jejich výstavě by se určitě neobjevili. Svoji volbu vysvětlí.

VÝSTAVNÍ KONTEXT. Žáci ze tří vybraných exponátů pro svoji výstavu vybírají jeden jako hlavní a k němu utváří z dalších artefaktů výstavní kontext. Pro jednotlivé exponáty i celou skupinu vytvářejí popisky a krátké doprovodné texty.

HASHTAGY. Žáci ke třem vybraným předmětům z vlastní výstavy přidávají hashtagy tak, aby mohly sloužit propagaci jejich expozice na sociálních sítích.

ZÁVĚREČNÁ DISKUZE. Žáci diskutují o roli muzejního artefaktu, vyprávění dějin skrze předměty a poslání muzeí v současnosti.